

SOSIALISTISK

Framtid

NR.2 2018 LØSSALG - KR. 50,-

MARX I 200

Karl Marx blei født for 200 år sida, den 5. mai 1818. Tenkinga hans er framleis ein vesentleg ressurs for dagens venstreside.

Marx og Engels kalla sin variant av sosialismen for «vitskapeleg sosialisme», og i *Kapitalen* appellerte Marx til «den frie, vitskapelege forskinga», mot kapitalismens uvitskapelege apologetikere. Dette var kontroversielt, skulle det vise seg.

Anarkisten Mikhail Bakunins skulda Marx for å bruke vitskapen til å «herske over» arbeidarklassen. I Raudt si forelesingsrekke om Marx i år, skreiv sosialogen Victor Shammas under på denne skepsisen til Marx' vitskapsomgrep. Her «ligg det jo ei tru på at det finnes ein overflatisk forståing av korleis verden verkeleg er, som ikkje 'eigentleg' er korrekt – og på den andre sida, ein 'djupare', og dermed meir sannferdig, forståing av røynda.» Han bruker hermeteikn her, fordi han ikkje liker hierarkiet som blir etablert mellom «dei opplyste og dei uopplyste».

Dette tyder at verden er eit kaos, der ingen teoriar «eigentleg» er meir riktige eller «djupare» enn andre. For Marx ville dette vært fullstendig absurd. Kapitalismen har visse nødvendige kjenneteikn, eigenskapar og utviklingstendensar, den har ein natur eller eit vesen, og kan framstillast på ein betre eller dårlegare måte. Berre på grunnlag av ein skikkeleg analyse av kva kapitalismen er, kan ein forstå kva det vil innebære å erstatte den med noko anna.

Det finnes ein tendens på venstresida til

å erstatte kritikken av kapital med en kritikk av kapitalistar, for å være griske. Frå Joseph Pierre Proudhon på 1800-tallet til leiaren av Sosialistisk Ungdom i 2014, har dette tatt form av en romantisering av små bedrifter sett opp mot dei store. Her fekk leiaren i SU støtte frå klimaforskar Eivind Hoff-Elmari, som mente at små bedrifter var mindre profittretta, meir demokratiske og sterkare forankra i lokalmiljøet enn store bedrifter og aksjeselskap.¹ Å erstatte dei store med dei små var den verkelege oppgåva for miljø-aktivistar og sosialistar.

Andre har hevda at hovudproblemet er måten finanskapitalen, som skaper pengar utan nokon verkeleg sveitte og innsats, dominerer over industrikapitalen. Kapitalen finnes i to former: den eine er parasittisk, den andre er skapande: "Schaffendes" og "raffendes". For å rette opp kapitalismens problem treng vi berre at finanskapitalen settast på plass, eller opphevast.

Slike tankar har brei innflytelse på dagens venstreside, men *Kapitalen* er tilstrekkeleg til å tilbakevise dei. Marx viser her at draumen om å heile kapitalismen ved å erstatte store bedrifter med små, berre er ein sjølv motsigande utopi. I kapitalismen er konsentreringa og sentraliseringa av kapital heilt enkelt ein økonomisk lov, eit produkt av teknologisk utvikling og konkurranse. Å erstatte dei store bedriftene med eit hav av småbedrifter kan derfor ikkje gjerast utan å både oppheve den kapitalistiske konkurransen og skru tek-

nologien tilbake til førkapitalistiske nivå.

Ikkje særleg betre går det med draumen om eit samfunn av industrikapital utan finanskapital. Nå brukte ikkje Marx uttrykket finanskapital, så vidt eg veit, men han analyserte fenomenet. Finanskapitalen tileignar seg ein del av meirverdien, fordi den utfører funksjoner som er nødvendige for akkumuleringa av kapital. Disse oppgåvene utfører den på ein betre måte enn dei andre kapitalformene ville vært i stand til, følgeleg får også disse – altså handelskapitalen og industrikapitalen – tilegnet seg ein større meirverdi enn før.² Grunnleggande sett er finanskapitalen ein ressurs for industrikapitalen, ikkje ein parasitt på den.

Kapitalen kan slik framleis bli brukt som ein ressurs for å motvise unyttige kritikk-ar av kapitalismen, som hefter seg ved at kapitalistane er grådige, og draumar om ein kapitalisme av berre omsynsfulle småbedrifter eller produktive industrikapitalistar. Denne moralismen ber Marx oss om å gje opp allereie i forordet. Tross alt var det meirverdien som den grådige Friedrich Engels utbytta frå arbeidrarar i Manchester, som finansierte Marx' skrivearbeid. Poenget for både Marx og oss er heller å vise i detalj at kapitalismen har gitt oss ressursane til å skape eit betre samfunn, og at berre arbeiderklassen som dag for dag skaper og opprettholder kapitalismen, kan gjere slutt på den.

Oscar Dybedahl

1. <http://www.manifesttidsskrift.no/vi-ma-temme-kapitalismen-ikke-bekjempe-den/>

2. Denne setningen, og forrige, parafraserer Tony Smith: https://www.academia.edu/11945342/Theories_of_Finance_In_Marxs_Systematic_Theory

SOSIALISTISK framtid

Sosialistisk framtid,
Boks 131, N-5804 Bergen.
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

ISSN: 1503-6537

Utgiver: Bevegelsen for Sosialisme,
Marxistisk forum, Norges Kommunistiske
Ungdomsforbund og Progressivt Forlag.

Redaktør: Aslak Storaker.
Redaksjon: Oscar Dybedahl, Erik Dokken, Maria
Bonita Igland, Sindre Mørk, Aleksander Nordby,
Aslak Storaker, Marwan Timraz, Per Kristian Torp,
Ivar Espås Vangen og Steinar Lorås Sæter

Design: Aleksander Nordby

Redaksjonen avsluttet: 24.04.2018

Signerte artikler står for forfatters regning og representerer ikke nødvendigvis utgiver organisasjonenes synspunkter.

Opplag: 300

Trykk: Eget

Abonnement på Sosialistisk framtid (fire nummer):
Kr. 250. Støtteabonnement: Kr. 300. Medlemskontingent BFS: Kr. 290 (SF inkludert i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 190. Kontonummer for innbetaling av abonnement/kontingent: 0539 19 69657. NB: Ved betaling av kontingent og abonnement vennligst påfør navn og adresse og abonnement eller medlemskap i merknadsfeltet.

Utgis med støtte fra:

NORSK KULTURRÅD
Arts Council Norway

Sosialistisk framtid er medlem av
Norsk Tidsskriftforening

**NORSK
TIDSSKRIFT-
FORENING**

«Det som det syriske folket ønskjer og treng, er fred og rettferd, ikkje endå meir militær opptrapping og straffefri-dom. Lat det også vera eit svar på plan-lagte militære intervensjonar. Uansett kva som skjer no, så må det vera i tråd med internasjonal lov.»

- Sveriges FN-ambassadør Olof Skoog

Fredsprotestar spreier seg i Afghanistan

To distrikt i Helmand-provinsen, saman med mange andre afghanske byar, rapporterer om hundrevis av demonstrantar som held sit-ins på mange plassar, og krev våpenkvile straks og fredssamtalar mellom regjeringa og Taliban. Taliban har godkjent fredsprotestane, og dei har utstedt ei førebels fråsegn som seier at å protestere mot Taliban ikkje ville gjera ting betre, og at demonstrantane heller burde protestere ved amerikanske basar, sia det er USA som held i gang krigen. Den afghanske presidenten Ashraf Ghani har tidlegare utstedt ei fråsegn der han tilbød drøftingar med dei talibanske opprørarane «utan vilkår».

Antiwar

Petroyuan lansert med eit brak

Sia 1974 har i praksis alle oljekontraktar blitt teikna i dollar, noko som har tvinga alle som kjøper og sel olje, det vil seie alle land, til å kjøpe dollar. Det har vore varsla lenge at Kina kom til å lansere sin petroyuan i 2018, og nå har det skjedd. Lanseringa skjedde på Shanghai-børsen 26. mars 2018, og ho var ein umiddelbar suksess. 62.500 oljekontraktar blei inngått i yuan og oljeprisen notert i yuan fekk med ein gong større vekt enn bransjestandarden Brent. I 2015 byrja Kina og Russland å inngå kontraktar i yuan og andre asiatiske valutaer. Rett etterpå gjekk Iran over til å selja olje i yuan i staden for dollar. Kina har også tatt omfattande tiltak for å backe opp sin petroyuan med gull. Kina og Russland har dei seinare åra kjøpt opp store mengder gull på verdsmarknaden, samtidig som Kina er nummer ein og Russland nummer tre som gullprodu-sentar.

Steigan.no

USA vil ha egne kampfly og patruljefly i Norge

Eit amerikansk forsvarsnotat slår fast at det trengst meir nærvære av amerikanske kampfly og patruljefly i Norge i fredstid. Det går fram av dokumentet at amerikanarane ser behov for å etablere eit meir permanent amerikansk nærvære på Andøya flystasjon med åtte til tolv amerikanske P-8A Poseidon overvakingsfly frå US Navy, for overvaking av russisk marineaktivitet i Nord-Atlanteren og nordområ-da. Vidare ser dei behov for å styrke kampflykapasiteten i Nord-Norge. USA meiner det minimum bør vera 20 kampfly i beredskap på NATO's nord-flanke. Notatet drøftar mulege grep som kan nyttast slik at Norge godtar amerikanske forsterkingar og kanskje ein rotasjonsbasert amerikansk kamp-flyskvadron eller meir.

NTB

«Slave-selskap» gir pengar til ein av ti toppolitikarar i Brasil

51 brasilianske statsrådar, parlamen-tarikarar og guvernørar tok imot nærare ti millionar kroner i pengestøtte frå selskap som står bak «moderne slaveri» under valet i 2014. Brasils president Michel Temer tok imot 1,6 millionar kroner i valkampstøtte frå eit bygningsfirma som står bak «moderne slaveri». I Brasil blir gjerne forhold som låg betaling, press og vanskelege arbeidsforhold kjenneteikna som slave-liknande. Eit ganske vanleg forhold er at ein person blir truga til å jobbe for å nedbetale gjeld. I andre tilfelle gjeld det arbeid der tilhøva er så elendige at dei går ut over helsa til arbeidarane. Selskapa som bruker såkalla slavekontraktar ønsker å påverke politikarane til å svekke lova som ver-nar arbeidarane i Brasil.

NRK

Nord-Korea signaliserer viljugskap til å 'denuklearisere'.

Nord-Koreas leiar, Kim Jong-un, har fortalt sørkoreanske utsendingar at han er viljug til å tinge med Sambandsstatane om å fjerne landet sine atom-våpen. Kim sa òg at han ville suspendere alle kjernefysiske og rakettestar i påvente av slike samtalar, sa dei. «Den nordkoreanske sida har klårt slått fast sin viljugskap til å denuklearisere», sa presidentkontoret til Moon Jae-in i ei fråsegn. Dei ti medlemmene til delegasjonen som president Moon sendte til nordover, var dei første sørkorean-ske tenestefolka som møtte Kim sia han kom til makta for seks år sia.

New York Times

Tyrkia tar Afrin under frykt for etnisk reinsing

Væpna med tanks og tunge våpen har tyrkiske styrkar, Free Syrian Army og andre militsar tatt over Afrin sentrum og heist det tyrkiske og syriske flagget etter at den kurdiske YPG trekte seg attende. Syrian Observatory for Human Rights (SOHR) rapporterte at om lag 150.000 sivile har forlate Afrin sia 15. mars. Redur Xelil, ein senior talsmann for dei syriske kurdisk-leia styrkane, har skulda Tyrkia for å bu-sette arabiske og turkmenske familiar i landsbyane som er tatt under den tyrkiske armeens åtak på den kurdiske Afrin-regionen. Tidlegare har president Recep Tayyip Erdogan sagt at Tyrkia vil returnere dei syriske flyktningane i Tyrkia, som no overstig tre millionar, attende til heimlandet deira. «Etter frigjeringa av Syrias Afrin distrikt vil 200.000 syriske flyktningar dra tilbake dit», har tyrkiske media si-tert ei utsegn frå Erdogan den 9. mars. Tyrkiske tenestemenn seier at skuldin-gane om etnisk reinsing er «absolutt falske».

Telesur/Kurdistan 24/Azernews

Revolusjonen si unge røyst

Av Anna Sofie Ekeland Valvatne

1. mai er arbeidarane sin dag for feiring. Me feirar kampane me har vunne gjennom fleire generasjonar, og me feirar dei som byggjer landet vårt kvar einaste dag. Men er arbeidarane sin dag noko me som ungdom bør engasjere oss i? Ja, det meiner eg absolutt.

Sjølv med alle sigrane frå tidlegare generasjonar i ryggen, går unge ei usikker framtid i møte. Arbeidslivet er under press. Me ser at arbeidstakarane sine rettar blir bygde ned. Sosial dumping, auka bruk av innleige- og bemanningsbyrå og uoversiktlege selskapsformer er med på å svekke HMT-arbeidet, demokratiet på arbeidsplassen og maktbalansen mellom arbeidsgivarar og arbeidstakar.

Me har i dag ei arbeidsløyssekrise her i landet som ein knapt har sett maken til. Om lag 120.000 menneske i Noreg står i dag utan jobb. Og me veit at so snart arbeidsløysa er høg, ja då er det ungdom som lir. Det er me som fyrst får fyken når verksemder skal seie opp folk, det er me som ikkje får lære plass, og det er me som vert ståande med eit hol i CV-en som kjem til å følgje oss for resten av livet.

Dette er ikkje tilfeldig

Forskjellane aukar meir enn nokon gong. Me har ei høgreside som stappar tusenlappar langt ned i halsen på eigarklassen, medan dei tek kvar einaste øre frå arbeidarklassen. Den økonomiske eliten kastar mellombelse stillingar etter ungdom i arbeidarklassen og fortel oss at dette kjem til å gje oss fast jobb. Slik er det ikkje. Det einaste som fører

Den økonomiske eliten kastar mellombelse stillingar etter ungdom i arbeidarklassen og fortel oss at dette kjem til å gje oss fast jobb. Slik er det ikkje.

til fast jobb er faste stillingar å gå til. Det vil dei ikkje tilby oss.

Me har altso ei regjering som ikkje gjer noko for å motverka at forskjellane aukar. Snarare tvert om. Dei gir skatteuttak til dei aller rikaste, og latar som om dette på eit eller anna magisk vis kjem

til å skape fleire arbeidsplassar. Høgresida lukkar augo og nektar å kalle arbeidsløyssekrise for nett det; ei krise.

Det er jo ikkje so rart. Dei har alt å tene på den. Borgarskapet sit att på toppen med fleire millionar kroner av vårt harde arbeid, medan me står utan jobb og slit med å betale husleiga vår. Dette er ei krise for arbeidarklassen. Ei stor krise, og ungdommen kjem ikkje godt ut av ho.

Eit samfunn fullt av lausarbeidande ungdomar

I denne krisa er det nemleg ungdommen som står att som taparen. Ta bemanningsbransjen, til dømes. Dei har ein praksis med å tilsette folk "fast", men ikkje betale løn mellom oppdrag, undergreiv heile arbeidslivet og den norske modellen. Denne typen tilsettingar er ikkje faste tilsettingar, men gjentekne midlertidige tilsettingar. Dette er ei grov utnyttning av arbeidsfolk som ikkje skal førekome. Denne skremmande utviklinga vil føre til eit lausarbeidarsamfunn med mindre tryggleik og mindre innflytelse for dei tilsette. I neste runde vil lønningane bli pressa nedover. Dette råkar særleg dei som alle-

reie står svakast i arbeidsmarknaden – ungdomen.

Me skal faen meg bestemme

Det arbeidslivet som vert rasert av den mørkeblå høgresida i dag, er det me som er unge som må ta stilling til i morgon. Det kan me ikkje akseptere. Me kan ikkje stå å sjå på at Erna Solberg sørger for at me ikkje kjem oss på bustadmarknaden, fordi me ikkje har ein fast jobb å vise til. Me kan ikkje stå å sjå på at mellombelse stillingar vert den nye normalen for ungdomar i arbeidarklassen, og me kan ikkje stå å sjå på at lønningane våre vert pressa nedover!

Difor må me må stå saman, og 1.mai er dagen det må skje. Det er dagen me må ta kontroll over eigen kvardag, og vise at ungdom ikkje aksepterer at nokre mørkeblå gamlingar i Oslo får øydeleg-gja for oss.

Ungdom er framtida, og då skal me faen meg bestemme over den sjølv. Med andre ord; engasjer deg i 1. mai, kamerat. Me har alt å vinna på det.

Det arbeidslivet som vert rasert av den mørkeblå høgresida i dag, er det me som er unge som må ta stilling til i morgon. Det kan me ikkje akseptere.

Sosialistisk ungdom i 1. mai-tog i Oslo, 2010 - Sosialistisk Ungdom, flickr.com

Verdensungdomssangen

Ungdom fra hele verden,
vi vil leve med drømmen om fred.
Folkene kjemper for lykke,
i den kampen skal vi være med.
Sammen med millioner,
folk av alle nasjoner kommer vi unge
sangen skal runge:
Kjemp for din framtid venn!

Refr.:

Verdens ungdom fylker seg for varig fred,
går med sang fram mot dag!
I den kamp skal Norges Ungdom være med,
enn en gang slår vi lag!
Ungdom. Hold stand!
Kom stem i vår sang fra land til land.
Verdens ungdom fylker seg for varig fred!
Kom slå lag, vi går med!

Våpenklangen er stilnet,
vi vil minnes de venner som falt.
Båndet mellom oss unge
er blitt styrket ved dem som ga alt.
Krigens blodige dage
vender ikke tilbake!
Frihet fra frykt - fra
sult og fra nød - ja
det skal vi skape, venn!

Ja med ungdommens varme,
vil vi love å kjempe for fred.
Vennskapsfanen skal flamme
trass i dem som sår ufredens sed.
hatets knugende tanker
reiser farlige skranker.
Skal de få vinne -
skal de få binde
ungdommens framtid? Nei!

Om krafta som bygde Norge og tilslutningsvedtaket som stiller den i fare

Av Tiril Vold Hansen

Gjennom det som best kan beskrives som en aldri så liten revolusjon har vannkrafta bygd landet, og det er denne krafta som hele tiden har vært industriens viktigste konkurransefortrinn. På tross av massiv motstand har likevel regjeringa nå fått med seg stortinget på en tilslutning til EUs energibyrå, ACER. Bak de fire bokstavene skjuler det seg en agenda om å sikre fri flyt av energi i Europa-markedet. For å forstå hvorfor dette betyr økt usikkerhet for norsk industri må vi se til begynnelsen: hvorfor ble krafta så viktig for norsk industri, og på hvilke måter stiller ACER spørsmål ved denne?

En aldri så liten revolusjon

Norge var et fattig land en gang i tiden. Folk levde av det de lagde sjøl og ei lita inntekt, som regel knyttet til havet eller jorda. Det som fantes av industri var for det meste småbedrifter, der arbeidet ble gjort for hånd. Etter hvert ble mye av dette arbeidet flyttet over i fabrikkene, og med det tok industrialiseringa sine første spede steg i Norge. Mot slutten av det 19. århundret skjøt jern-, metall-, og trevareindustrien fart, men Finansdepartementet konkluderte i 1842 likevel med at dette neppe ville vare. Konkurransen med utlandet var hard, og det norske lønnsnivået gjorde den til en kamp man ikke kunne vinne, mente de.

Så skjedde det likevel en aldri så liten revolusjon. Den andre industrielle revolusjonen for å være nøyaktig. En nøkkelperson her var Sam Eyde, som tidlig sikret seg rettighetene til vannkraftutbygging i Telemark. Snart var selskapene Norsk Hydro og Elkem født, og ikke minst det langvarige samarbeidet mellom elektrisitet og stat. Sentralt her er hjemfallsretten fra 1909 som tilbakefører eierskapet av fossefallene til staten idet konsesjonen går ut. Dette innebærer at private aktører i bunn og grunn bare leier vannkrafta i en viss periode, og at ressursene derfor alltid kommer tilbake til folkets og fellesskapets eie. Konsesjonslovene sikrer at norske interesser blir ivarettatt.

Da krafta bygde landet

Vannkrafta fikk stor betydning for industriutviklinga i Norge, og ga den to viktige kjennetegn: et tydelige distriktsfokus og forbybarhet. Fordi fossefallene var spredt rundt i hele landet, ble også den tilhørende næringsvirksomheten tilsvarende desentralisert. Odda, Rjukan og Glomfjord er prakteksempler på dette. Energien lar seg best utnytte lokalt, også den dag i dag. At vannkrafta reproducerer

seg selv, og til forskjell fra olje og gass ikke trenger millioner av år på denne prosessen, gjør den til en fornybar ressurs. Et stort pluss i miljøsammenhengen er dessuten at kraftstasjonene brukes i mer enn femti år.

Målet til de første kraftpionerene var hele tiden industriutbygging i og berikelse av landet, til fordel for hele befolkningen. Allerede i 1914 var dette en realitet i det at Norge var rikt, industrialisert og moderne. Regjeringen sier det godt på sine hjemmesider om norsk vannkrafts historie: «det moderne Norge ble bygd og industrialisert gjennom at vi klarte å ta i bruk elver og fossefall til kraftproduksjon». Det var med andre ord krafta som byg-

de Norge slik vi kjenner det i dag, om vi tillater oss en aldri så liten spissformulering.

Krafta som konkurransefortrinn

Så hva var det som motbeviste Finansdepartementets spådom fra 1842? Hvorfor overlevde norsk industri likevel? For å besvare dette spørsmålet kan vi jo først stille oss et mer grunnleggende ett - hvorfor skulle norsk indus-

Den billige krafta gjør enkelt sagt opp for de høye lønnene som finanspolitikkerne to hundreår tilbake var så bekymret for.

tri ikke overleve? Departementets historiske spørsmål, står seg fortsatt som svar her: konkurranse. Konkurranse i denne sammenhengen defineres av store norske leksikon som en situasjon dere «flere økonomiske aktører søker å nå samme mål».

I økonomisk teori har man tradisjonelt sett konkurransen mellom bedrifter som et spørsmål om pris, der de som kan tilby et bestemt produkt til best pris, vinner. Her er det viktig å dra fordel av naturlige fordeler, som i Norges tilfelle har vært rikelig tilgang på billig energi. Den billige krafta gjør enkelt sagt opp for de høye lønningene som finanspolitikkerne to hundreår tilbake var så bekymret for. Det statlige samarbeidet har sikra at denne energien har blitt i Norge og gått til bedrifter for videre utvikling.

I våre dager er det imidlertid anerkjent at konkurransen kan vinnes på flere måter. Kvalitet er en av dem. Kvalitet kan være et vanskelig begrep å klargjøre, men i en verden med økt miljøfokus kan vi se at lave utslipp av klimagasser har blitt en stadig mer vektlagt indikator. Med vannkraft som fornybar energikilde er den norske industrien i toppklassen her. Dette gjør tilgangen til krafta også til et konkurransefortrinn i forhold til kvalitetsbegrepet.

Kraftuttrykk og spenning

Krafta bygde landet, og er fremdeles bærebjelken i norsk industri. På regjeringen sine nettsider kan man lese at «de norske vannkraftressursene har gitt industriutvikling, verdiskaping, lys og varme i over 100 år». Videre pekes det på at god forvaltning kan sikre at krafta også gir fremtidige generasjoner god nytte av den viktige ressursen. Det synes med andre ord som om regjeringen ønsker å legge til rette for at industrien får fortsette å dra fordel av sitt fremste konkurransefortrinn, tilgangen til billig og fornybar energi.

Vemork kraftverk på Rjukan under utbygging i 1911

Nå har imidlertid den samme regjeringen fått flertall i Stortinget for at Norge skal tilslutte seg ACER, til tross for motstand i flere partier, grasrota i ja-partiene, fagbevegelsen og folket for øvrig. Blant annet ble det i februar avholdt demonstrasjoner i hele landet, facebook-gruppen Stopp ACER har 75 000 medlemmer, og Hadia Tajik er nektet å holde sin planlagte 1. mai-tale for LO i Nord-Rogaland. Hva er det som har vekket denne motstanden?

Byrået for kapitalisme...

De fire bokstaven er kort for Agency for the Cooperation of Energy Regulators, byrået for samarbeid om energireguleringer. Målet med sammenslutningen er

å lette integreringen av elektrisitet og naturgass i den Europeiske Unionen (EU). Dette er, kanskje ikke overraskende, i samsvar med

Målet med sammenslutningen er å lette integreringen av elektrisitet og naturgass i den Europeiske Unionen (EU).

EU's hovedpilarer: fri flyt av mennesker, varer, tjenester og kapital. Energi-byråets rolle er her å fremme fri flyt av energi, spesielt elektrisitet og naturgass. Allerede her skurrer det for noen. Flere av partiene som

har ytret seg hardest i debatten om ACER har lenge vært innbitte EU-motstandere. For dem er fri flyt bare fint for kapitalisme. Alt kan kjøpes og selges, og målet er å senke prisen på varene slik at de kan kjøpes og selges mest mulig. I et slikt perspektiv kommer arbeidsrettigheter og miljøhensyn i bakgrunnen. Når ACER er med på å videreføre og utvide dette systemet, er det ikke så rart at antikapitalister tar til gatene.

Fagforeningsfolk fra Eramet smelteverk i Kvinesdal under fanemarkeringa 27. februar foran Stortinget. Foto fra steigan.no

...dyrere strøm...

Per i dag har byrået tre store oppgaver: 1) arbeide for landenes tekniske regelverk samsvarer mest mulig, 2) følge med på energimarkeder, og 3) tilrettelegge for utbygging av et nytt strøm- og gassnett, inkludert utenlandskabler. Det er særlig den tredje oppgaven som gir grunnlag til bekymring for industrien, og som er bakgrunnen for den massive motstanden fra industrivennlige partier og fagbevegelsen selv. Kabler til land med høyere strømpriser vil nemlig kunne øke strømregninga også her hjemme, noe som kan være katastrofalt for den norske industrien. Som vi husker fra tidligere er det nettopp tilgangen på billig kraft som gjør den norske industrien konkurransedyktig på tross av høye lønninger. Tar man vekk dette, vil både arbeidsplasser og verdens mest miljøvennlige industriprodukter stå i fare. Strømprisene kan imidlertid også påvirkes uten at kablene bygges, da EUs markedsregler innebærer prisutjevning. Flere av motstanderne er derfor ikke fornøyde med forsikringer om at man kan si nei til utbygging av kabler.

At dette er energibyråets hovedoppgaver i dag er viktig å understreke. Historien har nemlig vist

Kabler til land med høyere strømpriser vil nemlig kunne øke strømregninga også her hjemme, noe som kan være katastrofalt for den norske industrien.

at både ACERs og andre EU-oppgifter har utvidet sine virkeområder. Selv om byrået er under ti år gammelt har mandatet allerede vært utvidet to ganger, og et tredje utvidelse ble foreslått i 2016. Dette betyr at en tilslutning til ACER i dag kan være noe helt annet om nye ti år. For industrien innebærer dette usikkerhet idet at man ikke vet hvordan tilgangen til billig energi vil påvirkes i nær framtid. Denne usikkerheten kan i seg selv være ugunstig.

...og suverenitetsavståelse

Det må også nevnes at suverenitetsspørsmålet står sentralt i debatten om ACER. Som i alle EU-saker er et viktig motargument at man overgir selvbestemmelse til et overnasjonalt organ

som er langt fra norsk fagbevegelse og andre norske politiske aktører, og hvor norske interesser er små og i stort selskap. Når det gjelder ACER spesifikt er det sånn at medlemslandene fatter vedtak med to tredjedels flertall. Man kan da tenke seg til at Norge ville komme dårlig ut i situasjoner der våre interesser ikke sammenfaller med flertallet. Ettersom vi skiller oss ut med stor eksport, sårbar industri og stor påvirkning fra sivilsamfunnet gjennom blant annet trepartssamarbeidet, kunne slike situasjoner ha oppstått hyppig. Det vil de imidlertid ikke. Som ikke-medlem av EU får Norge nemlig ikke stemmerett i det hele tatt. Det betyr at tilslutningen til ACER i alle tilfeller innebærer suverenitetsavståelse. Om det skulle oppstå en vedtakssituasjon der interessene til norsk industri står på spill, kan vi med andre ord ikke stemme imot.

Tilgangen til billig kraft har vært et viktig grunnlag for den norske industrien. Det langvarige samarbeidet mellom elektrisitet og stat har ikke bare gjort det trygt for bedriftene og de som arbeider der, men også gjort norske industrivarer til en viktig komponent i en mer miljøvennlig verden. På bakgrunn av dette har norsk industri betydd konkurransedyktighet, utvikling i distriktene, og økt fokus på miljø. Statstilknytningen har gjort at norske industriinteresser også har blitt ivaretatt i en internasjonal sammenheng. ACER rokker ved alt dette, og framtida ser plutselig mer usikker ut. Mot den arrogansen som viser seg i stortingets flertall er det da opplyttende å se at folket tar til gatene for å vise sin motstand. Til tross for at tilslutningen er vedtatt, må vi ta med oss denne kampviljen videre. For dette er hverken første eller siste gang makta vil gå imot folket.

Pride - ein skeiv revolusjon

Av Maria Bonita Igland

Kvart år i juni fargar glitter, kjensle av byrgskap og glede fleire land i det me kallar «Pride». Å gå i parade og veive med flagg for å markere fridom til å elske og vere det kjønnet du er, har alltid vore ein viktig tradisjon for den skeive rørsla. Det har det vore heilt sidan 28. juni 1969.

Kvart år i juni fargar glitter, kjensle av byrgskap og glede fleire land i det me kallar «Pride». Å gå i parade og veive med flagg for å markere fridom til å elske og vere det kjønnet du er, har alltid vore ein viktig tradisjon for den skeive rørsla. Det har det vore heilt sidan 28. juni 1969.

Før denne datoen var det umuleg å vere open skeiv i USA. Fleire av dei som freista å vere det budde på gata og selde sex for å tene pengar dei kunne leve av. Dette var røyndomen til fleire ungdomar som ikkje lenger kunne bu i lag med foreldra sine fordi dei hadde kome ut som noko anna enn heterofil og ciskjønna [identifiserte seg med biologiske kjønnet ein er født med, red.]. Dette var blant anna livet til den latin-amerikanske transkvinnen Sylvia Rivera, som frå ung alder blei heimlaus som følge av hennar identitet. Rivera blei ei skikkelse som engasjerte seg politisk allereie i ung alder, kor ho blant anna deltok i antikrigsrørsla i USA under Vietnamkrigen og for farga menneske sine rettar.

Det var fyrst då ein gruppe poli-

tikonstablar storma ein skeiv bar i New York, The Stonewall inn, at Rivera gjorde motstand mot undertrykkinga skeive i USA blei møtt med. Dette skjedde då ho kasta ein flaske i hovudet på ein betent medan ho skreik: "I'm not missing a minute of this. It's the revolution!"

I lag med den afro-amerikanske transkvinna, Marsha P. Johnson, sto dei begge i spissen for det som seinare fekk namnet «Stonewall Riot». I ei veke forgjekk det valdelige samanstøyt mellom politi og demonstrantar, kor skeive i Amerika samla seg for å kjempe for fridom, rettferd og endring.

Verda har blitt eit langt betre sted for verdas skeive sidan Stonewall Riot, men me er framleis ikkje i mål. I dag er det ulovleg å vere skeiv i over 76 land, og fleire land straffar dette med tortur og dødsstraff

Opprøret Rivera og Johnson leia fekk konsekvensar, noko det ofte har gjort når diskriminerte minoriteter freistar å kjempe tilbake. 23 år etter demonstrasjonane blei avblåst, blei Marsha P. Johnson sitt lik funnet i River Lake, med teikn på overgrep og mishandling.

Trass i at ein av dei viktigaste per-

sonane forsvann som følge av opprøret, fekk Stonewall likevel ein stor tyding. Eit år etter skeive i USA gjekk laus mot politiet i kampen for deira fridom blei verdas fyrste Pride markert. Med slagord som "Gay is good! Gay is proud!" blei Pride ikkje berre noko som blei markert i New York, men heller ein idé som spreidde seg som eld i tørt gras. Fyrst til andre amerikanske byar, og så langs verdskartet.

Nokre år etter Stonewall Riot blei Sylvia Rivera spurd om opprøret og korleis ho torde å vere den fyrste til å protestere mot dåtidas USA. Sjølv svarde ho at skeive på 60-talet i Amerika ikkje hadde meir å tape og at det var heilt naudsynt å gjere noko.

Verda har blitt eit langt betre sted for verdas skeive sidan Stonewall Riot, men me er framleis ikkje i mål. I dag er det ulovleg å vere skeiv i over 76 land, og fleire land straffar dette med tortur og dødsstraff. Også i Noreg er det kampar å kjempe, som til dømes Rikshospitalets behandlingsmonopol over transpersonar og valdelige homofobiske krefter frå den Nordiske Motstandsørsla.

I 2018 er det 49 år sidan den skeive rørsla gjekk til angrep mot dei heteronormative og cisnormative strukturane i samfunnet. Kampen må heldast fram – for den skeive revolusjonen er ikkje over endå.

Krigspolitikken til de rødgrønne var en krise. Her trenger Arbeiderpartiet ny politikk

Av Leif Sande

Vararepresentant til Stortinget for Arbeiderpartiet

Mange er ute og sier partiet er i krise. Vi har tapt et valg, det er det. Og det skaper ingen krise i seg selv. Samtidig er mange ute og etterlyser ny politikk. Det kan jeg være med på, men ikke ny politikk ut fra det som har skjedd fra sommeren 2016 og ut. Da vil jeg ha ny politikk ut fra det som har skjedd de siste 20 årene.

Uansett hvor en snur og vender på det. Jonas Gahr Støre, uavhengig av sin klassebakgrunn, har tatt Arbeiderpartiet til Venstre. Å gå ut i valgkampen med et krav om 15 milliarder mer i skatt til de rikeste for å styrke velferdsstaten, er ikke høyrepolitikk selv om det kanskje ikke var så lurt. Og for første gang på 25 år er vi ikke for EU. Mange vil mene dette også er venstredreining. Arbeiderpartiet var langt på veg mot New Labour i begynnelse på 2000-tallet med Kolberg som partisekretær og Stoltenberg som leder, og mye av det har henger fortsatt i. I Storbritannia har Corbyn tatt et oppgjør med fenomenet, og det er bra Jonas drar over for å lære.

Vi må starte med krigspolitikken

Å gå tilbake er feil, men å gjenskape verdier som er viktig for oss basert på den utviklingen vi ser i Europa og verden er riktig. Det jeg synes vi bør skjerpe oss på først er krigspolitikken. Her må vi finne tilbake til røttene. Det må bli slutt på at vi deltar i kriger rundt om i verden ene

og alene fordi det er i USAs stormaktsinteresser. Og alle bløffene om at vi gjør det for å beskytte sivilbefolkningen må bli slutt på.

Vi har selvsagt de beste av alle grunner for å delta i krigene. Vi sloss for demokratiet. For at hele verden skal ha det samme demokratiet som oss. Og vi sloss mot Irak fordi de hadde store arsenal av kjemiske våpen, mot Gaddafi fordi han truet befolkningen sin, selv om han var mild i forhold til dagens trusler fra Trump overfor Nord-Korea, og mot Syria fordi også Assad truet befolkningen sin. Hvor reelt alt dette var, vet jeg ikke. Jeg har min store tvil om at dette var en reell fare. Det

var heller et påskudd for å gå til krig. Så vi er nødt til å spørre. Hvor mange liv skal ofres i denne løgnaktige idealismen sitt navn, og hvor mange mennesker skal sendes på flukt. Begrepet om at vi skal hjelpe folk der de bor, vil kun få et sympatisk innhold om det betyr at vi får stoppet all krigføring.

USA har vært en hovedaktør i all denne krigspolitikken med oss mer eller mindre på slep. Hele veien, og med bombing av Libya som et

Det ynkeligste jeg har opplevde av landet vårt, var når alt som krøp og gikk av sosialister og sosialdemokrater og andre på Stortinget støttet opp om den rødgrønne regjeringens vedtak om å bombe Libya i 2011.

høydepunkt for vår deltakelse. Alle krigene har dreidd seg om å bli kvitt ledelser man ikke liker. Saddam Hussein, Muammar Gaddafi og Bashar Assad. Børge Brende snakket helt frem til han gikk av om at krigen i Syria ikke var ferdig før As-

sad var fjernet. Som i realiteten betyr mer krig. Alle disse lidelsene for å få fjernet en mann.

Bush sa også da hvem de var ute etter ved å lansere begrepet ondskapens akse. Først Iran, Irak og Nord-Korea. Irak har de så noenlunde kontroll på, men de to andre har de ikke fått kontroll på enda. Så plussset amerikanerne på med tre land til: Cuba, Libya og Syria. Disse landene ble kalt ondskapens utvidede akse. Libya har de kontroll på, men Syria har de ikke klart enda. Selv om vi har gjort så godt vi har kunnet for å hjelpe til.

Norges bombing av Libya

Da det norske Stortinget fikk ansvaret for å dele ut Nobels fredspris var det sannsynligvis fordi Norge fremsto som et svært så fredsel-skende land. Vi hadde ingen egen utenrikspolitikk, og derfor ingen muligheter til å komme i krig med noen.

Det ynkeligste jeg har opplevde av landet vårt, var når alt som krøp og

gikk av sosialister og sosialdemokrater og andre på Stortinget støttet opp om den rødgrønne regjeringens vedtak om å bombe Libya i 2011. Det er de samme som idag mener Carl I. Hagen ikke kan sitte i Nobelkomiteen. Over 560 bomber slapp vi, tildels i tettbebygde strøk og mange sivile omkom. .

Libya var Afrikas mest progressive regime og bisto til utviklinga av resten av Afrika. I desember i Dagsrevyen ble det fortalt at slavehandelen var på vei tilbake. Påskuddet var det vanlige, at vi skulle beskytte sivile. I dag vet alle at dette kun var et påskudd. Argumentet er like falskt som at Irak satt med kjemiske våpenlager. Se nå hvor mange sivile som er beskyttet. Over 30.000 døde, 50.000 sårede og flere hundre tusen på flukt. Enda er det ikke stopp. Landet er det fullkomne kaos.

Så kom Syria (og flere andre) Her kastet vi oss inn i krigen for å støtte opprøret mot Assad. Vår partner ble den såkalte Nasjonalkoalisjonen. En gruppe støttet av NATO og USA og utpekt av Vesten som legitime representanter for det syriske folkets kamp. Fra da av har vi deltatt i en krig som har kostet 250.000 livet og halve befolkningen har måttet flykte, og 4 millioner har flyktet til utlandet.

Flyktningekatastrofen kommer som følge av krigspolitikken

At vi kan snakke om asylsøkere og flyktninger, ut fra om vi om vi har plass eller ikke, penger nok eller ikke, om kulturen vår blir ødelagt eller ikke, og ikke ofre en tanke på at vi har jo vært med å skape denne situasjonen. Norge har unisont støttet krigshandlingene til amerikanerne i alle de landene der det har vært krig, og vært med på de tiltak som skal hjelpe til å oppfylle målet om å bli kvitt ledelsene i landene.

Hadde Norge jobbet for fred i disse årene isteden for å støtte USAs kamp for deres stormaktsinteresser, så hadde vi kunne vi bidratt til noe positivt. Vi kunne i det minste gått med hevet hode.

Den beste måten å unngå asylsøkere på, er ved å la vær å bombe dem slik at de må flykte. Slik sett støtter

NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg sammen med USAs president Donald Trump april 2017.
Foto fra NATO

jeg forslaget om å hjelpe i nærområdet. Slutt å krige.

Terror er en konsekvens av destabilisering.

Har enda ikke nevnt kampen mot terror. Å gi innbyggerne trygghet er det viktigste for enhver regjering. Men den er også en konsekvens av vår innblanding i krigene i MidtØsten og Nord-Afrika.

Når vi bidrar til å destabilisere regime etter regime og fjerner de som har kontroll så går det slik. Terror fra grupper i Midt-Østen har vi hatt så lenge jeg kan huske. Men terroren fra IS og andre begynte først å få et omfang etter at Midt-Østen ble destabilisert av Vesten. Da var det plutselig fritt fram. IS ville ikke hatt sjans verken i Syria, Libya eller Irak med de opprinnelige regimene ved makten.

Vi må komme oss ut av dette sporet sammen med resten av Europa. Vi er nødt til å få fjernet terroristene, men samtidig la oss holde oss unna innblanding for å støtte USAs stormaktsinteresser. Vi har ingenting å gjøre i land som Syria og Libya. Stabile regimer er bra i kampen mot terror.

I en så uforutsigbar verden må det være lov å ha mer uenighet.

Det er på høy tid at norsk utenrikspolitikk tas opp til debatt. Som Espen Barth Eide sa i et intervju med Klassekampen under valgkampen

I en så uforutsigbar verden må det være lov å ha mer uenighet, også blant sentrale partier. Påstanden om at norsk utenrikspolitikk skal ligge fast, blir meningsløs når verden går i alle mulige retninger.

Denne debatten må Arbeiderpartiet ta nå.

I programmet «da vi styrte landet» sier tidligere Statsminister Kåre Willoch:

Jeg vet at det ikke varer lenge før en okkupant er grundig upopulær. Nær sagt uansett hva de holder på med. Hver gang Vesten griper inn på denne måten, sender bombefly, soldater, eller støtter andre som gjør det samme. Så vokser denne uviljen mot den vestlige verden. Det har vært enorm ulykke for mange mennesker dette, at man føler seg presset til å handle raskt og gå til krig. Det var ikke løsningen.

Det er flott at han sier det han sier, men det er beklagelig at det må en tidligere høyrestatsminister til for å si noe så fornuftig.

Den som står respekt av er Kjell Magne Bondevik som sto mot presset da amerikanerne ville ha oss med i krigen mot Irak. Det blir ikke aktuelt, da går jeg av, sa han.

Kvinnefrigjøring eller likestilling

Av Linn Stalsberg

I dag snakker vi om likestilling med den største selvfølge og i samme åndedrag som vi nevner feminisme og kvinnekamp eller debatterer kjønn. Likestilling er begrepet vi svermer rundt, men det betyr ikke at det alltid har vært slik. For mange av kvinneaktivistene på 1970-tallet handlet kvinnekamp i større grad om *kvinnefrigjøring*, et begrep som rommet langt mer enn like muligheter for begge kjønn.

Man hadde større visjoner, kanskje slik Aase Bang mente allerede i 1972: Kvinnefrigjøring handlet til syvende og sist om *menneskets frigjøring og en annen samfunnsordning*.¹ Likestillingskampen er selvsagt viktig og verdifull, men kanskje er det i kvinnefrigjøringen man finner feminismens samfunnskritiske brodd? Bang foreslår ting som fleksibel arbeidstid, mulighet til deltidsarbeid for begge kjønn, kortere arbeidsdag med full lønn for småbarnsforeldre. Hun skriver:

«[...] først når menn slipper å gå til grunne i stress og karrierejag, når de slipper å føle seg mindreverdige hvis de ikke kan forsørge en familie, når de får tid til å omgås sine barn – da først får vi et menneskevennlig samfunn.»

Hvordan kan feminismen brukes samfunnskritisk, til det beste ikke bare for kvinner, men for menneskene?

Bangs retorikk er annerledes enn det meste vi finner i dag og sier samtidig noe om det som kanskje er et brudd mellom dagens og gårdsdagens kvinnesakskvinner. Det går opplagt mange linjer fra dagens feminisme og tilbake til 70-tallet, men det finnes også steder der linjen er brutt.

Likestilling er et forrædersk begrep, mente Berit Ås i 2008.² Hun var leder i SV på 1970-tallet, og er fremdeles en profilert kvinnesaksaktivist. Og hvorfor forrædersk? Jo, fordi likestilling skal gi like grupper like muligheter, men da vil nødvendigvis den som er best organisert eller har mest penger, komme best ut. Kvinnenes verdier har måttet vike, mens de verdier som defineres som suksess, finnes ute i mannssamfunnet. «Hele den kvinneverden som kvinner bærer med seg, den har vi ikke fått noe gehør for,» skriver Ås.³

Kvinnekultur var viktig for henne – det at kvinner tradisjonelt bærer med seg andre verdier og annen kunnskap enn menn. Utfordrende tanker i dag, som de fleste nok føler er fremmede, men vi kan tillate oss å lytte, og lese Ås om vi vil vite mer. Også Tove Stang Dahl, som var professor i kvinneverett, mente at likestilling favoriserer mannlighet.⁴ Kvinnenes liv blir bundet sterkere til en mannlig væremåte, med tilsvarende mindre rom for

tradisjonelle kvinnelige væremåter og verdier. Derfor, hevdet Stang Dahl, forsterker likestillingen den mannlige norm, den som allerede råder i samfunnet fra før. Kvinner som tilpasser seg menns karriereorienterte arbeidsmarked, får best uttelling – både i inntekt og sosial trygghet.

På tross av slik kritikk byr også likestillingspolitikken på mange gode og spesielle tiltak for kvinner, som fødselspermisjon, kvotering og [inntil nylig]ingen plikt til militærtjeneste. Lovverk som gir kvinner på enkelte områder spesiell beskyttelse, finnes også i dagens politikk.

Likestilling er ikke uproblematisk, og begrepet har endret innhold underveis. Tidlig handlet det om å gi kvinner adgang til enkelte yrker som var stengt for dem. Deretter handlet det om et kjønnsnøytralt regelverk, som i debatten rundt likestillingsloven fra 1978. Senere kom forslag om særtiltak som kvotering – for begge kjønn. I dag handler likestilling mest om at menn i større grad må tilbake til hjemmet – mens kvinner må mer ut av hjemmet. Mann og kvinne skal ha like muligheter og lik lønn i arbeidslivet. Begge skal ha rett til foreldrepermisjon og bli verdsatt som like gode omsorgspersoner.

Vi har en statsfeminisme i Norge, som kan forklares som møtet mellom kvinneaktivister på grasrota og politikken ovenfra. I dette møtet oppstår konkrete tiltak og

politiske vedtak. Den som først personifiserte statsfeminismen, var imidlertid en mann, nemlig Arbeiderpartiets statsminister Trygve Bratteli, som initierte både likestillingslovgivning og lovgivning for selvbestemt abort. En annen viktig aktør var Karin Stoltenberg. I 1972 fikk hun jobb som byråsjef i det daværende Forbruker- og administrasjonsdepartementet, hvor statsråd Inger Louise Valle ga henne oppdraget å utforme en norsk familiepolitikk. Stoltenberg arbeidet mye med likestillingsloven, abortloven og partnerskapsloven.⁵ De politiske partienes kvinneorganisasjoner var ofte pådrivere bak det byråkratiske arbeidet.

I løpet av 1970-tallet ble det offentlige likestillingspolitiske apparatet bygget radikalt ut: Vi fikk Likestillingsrådet, likestillingsloven og likestillingsombudet. I tillegg fikk Forbruker- og administrasjonsdepartementet en egen avdeling for behandling av likestillingspolitiske spørsmål, og en ny arbeidsmiljølov ga kvinner utvidede rettigheter ved svangrskapspermisjon.

Dette var ikke bare greit for venstresidens feminister. Før likestillingsloven ble vedtatt i 1978, måtte den tåle sterke protester, blant annet fra SV: «Hastverksarbeid.» «En oppsiktsvekkende reform.» «Foreldet og galt.» Dette var noen av oppfatningene som kom til uttrykk da lovforslaget ble lagt frem første gang våren 1975. Forslaget

Demonstrasjon i Oslo 1. mai 1976. Foto fra Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

var under dobbelt ild. Både fra SV og de borgerlige partiene ble det rettet angrep mot loven – om enn på forskjellig grunnlag – og blant kvinneorganisasjonene var menningene delte.

Noe av kritikken, som kom spesielt fra SV, handlet om at man mente særbehandling av kvinner fremdeles ville være nødvendig etter århundrer med undertrykking. Kritikken handlet altså om at lovforslaget ikke lenger anså kvinnen som mer undertrykket

enn mannen. Det var i all hovedsak kjønnsnøytralt.

Kritikerne fikk til slutt delvis medhold, og det medførte en endring som faktisk gjorde loven kjønns spesifikk, det vil si at kvinner ble gitt et formelt fortrinn fremfor menn.

Men ikke dermed sagt at loven var fri fra problemer, mente Tove Stang Dahl. Hun hevdet at den bidro til en likestilling der den mannlige normen ble lagt til grunn fordi lønnsarbeidet ble

satt i første rekke.⁶ I familielivet ble det fremdeles henvist til private løsninger. På mannens tradisjonelle arena, der ute i arbeidslivet, skulle man ha regelverk og

Det er ikke lett å kreve at kvinnen trenger særlige tiltak på grunn av sitt kjønn.

likestilling. Hjemme, der kvinnen tradisjonelt har hatt sitt domene og sine verdier, hadde loven ingen kraft, kritiserte hun. I mai 1978 ble likestillingsloven vedtatt med Arbeiderpartiets, Høyres og Venstres stemmer.

På tross av kvotering og enkelte andre unntak som nevnt tidligere, er familiepolitikk nesten kjønnsnøytral i Norge i dag. Det er ikke lett å kreve at kvinnen trenger særlige tiltak på grunn av sitt kjønn. Og det kan også virke som om enkelte kvinner anser dette som en personlig fornærmelse. Som om vi er svake, svakere enn menn.

I dag er foreldrepermisjonen tredelt: en del til mor, en til far og en til fritt valg. Likevel hender det vi hører forslag om en enda mer radikal deling, i to: en del til mor, en til far. I et likestillingslys kan det virke rettfærdig. Men det er bare kvinnen som har vært gravid, født barnet og ammer. Etter fødselen får mange kvinner ulike plager som de lever med i måneder eller år. En todeling av permisjonen, dersom den blir tvungen, kan virke sterkt diskriminerende på kvinner som så vidt har hvilt ut og kommet seg før de igjen må ut i arbeid. Har vi bare mye fokus på likheten og like rettigheter mellom mann og kvinne, kan det altså ende med at likestillingen virker diskriminerende for den ene part, i dette tilfelle kvinnen. Det er som om den biologiske kvinnekroppen forsvinner – graviditet, fødsel, amming og eventuelle plager i

forbindelse med noe av dette, det usynliggjøres i debatten. Likestilling er ikke alltid det samme som rettfærdighet.

Mange kvinner opplever forventninger om å være like strunke, stramme og klare for yrkeslivet og verden der ute som før barnet kom, uberørte, både i kropp og sinn. Skifter man mening om dette eller andre ting etter at man blir mor, kan det noen ganger anses som en svakhet. Man er ikke lenger seg selv, man er redusert til «en mamma». Hvorfor anses ikke i stedet det å bli mor som en styrke, noe som gjør deg klok, som gir innsikt på nye områder? Det samme kan selvsagt sies om han som blir far.

Er det en fare for at vi undervurderer det som tradisjonelt er kvinnelige egenskaper?

Det finnes paradokser i måten vi tenker likestilling på. «Alle» er i dag for likestilling. Mye av det samme forventes av både kvinne og mann: Begge skal helst jobbe, og begge skal helst bidra når det gjelder barn og husholdning. Likestilling mellom kjønn er et innarbeidet prinsipp i norsk politikk og samfunn. Men ser vi på penger, maktposisjoner og eiendom, finner vi fremdeles store kjønnsforskjeller. For ikke å snakke om hvem som jobber deltid, og kjønnsbalansen i omsorgssektoren. Når pappa er hjemme i foreldreperm, tar mange det for gitt at han skal være hjemmeverende på sin egen måte, ikke på mammaens. Mann og kvinne anses altså som like, men forventes noen ganger likevel å opptre forskjellig.⁸ Denne motsetningen lever vi i, hver dag. I dette paradokset ligger kanskje en beundring i vår kultur for verdier som menn har mest av: penger og makt. Er det en fare for at vi undervurderer

det som tradisjonelt er kvinnelige egenskaper? I Runa Haukaas bok *Nye kvinner, nye menn* fra 1993 er det foretatt dybdeintervjuer av mødre og fedre om likestilling. Mødre skrøt konsekvent fedres innsats opp i skyene: Han tok med barnet ut, han lekte og herjet. Mens hun «bare koste på fanget» og gjorde «sanne jenteting» med barnet. Det hun gjorde, anså hun ikke som like fantastisk. Kosete jenteting var ikke like bra som guttete herjing. Kan det være at vi fremdeles vurderer oss selv slik, vi kvinner? En av kvinnene sa det slik i boken: «Menn har en del egenskaper som kan virke positivt på en unge, som jeg også skulle ønske vi hadde. De er utadvendte, nysgjerrige, utadrettede. [...] Uansett om jeg prøver å være bevisst på det, så påfører jeg en del sanne jenteting, altså.»⁷

Påfører jenteting?

Rosa er ikke like bra som blått. Det finnes knapt en dukke eller et dukkehus i barnehager lenger. Hvorfor er det sånn? Er det noe vi er uoppmerksomme på i vår velmenende iver etter å være likestilte?

Det er lenge siden Haukaas bok kom ut, men det er likevel interessant at selv om 90 prosent av alle menn den gang erklærte seg enige i likestillingen, gjenspeilte ikke dette seg i praksis: Mens pappa i sin permisjon tok barnet med ut på tur og i noen grad tok jobben med seg hjem, gjorde kvinnene husarbeid mens de passet barna i sin permisjon. Om dette skriver forskerne Berit Brandth og Elin Kvande:

Vi ser at mor generelt er forsiktig med å stille for store krav til far på dette området. Hun synes hun må være fornøyd med at han tar seg av barnet. Hun strever med å få han til å gjøre husarbeid, men vinner ikke helt igjennom. Han gjør lite husarbeid når han har permisjon, og han gjør enda mindre etterpå. Hun firer på kravene sine eller gir

opp. Det er ikke hennes modell som vinner gjennom.⁹

Likestillingsprosjektet ble mye større for kvinnen enn for mannen. Hun skulle fremdeles føde, men samtidig tre ut av hjemmet og kaste seg inn på mannens arena, i stor grad på hans måte. Han, derimot, kunne fortsette omtrent som før, med litt større innsats hjemme, og han satte selv premissene: Han skulle vaske på sin måte, passe barn på sin måte.

Den feministiske venstresidens skepsis til ideen om likestilling på 70-tallet var tett knyttet til skepsisen til kapitalismen. Likestilling var da også opprinnelig et borgerlig begrep. Dette kan synes å gå dagens likestillingsentusiaster hus forbi.

Den feministiske venstresidens skepsis til ideen om likestilling på 70-tallet var tett knyttet til skepsisen til kapitalismen.

Systemet (altså kapitalismen) forutsetter en del svake mennesker og en del tapere, skriver professor i sosialpsykologi og kvinneforsker, Harriet Holter, i 1973. Hun forklarer at slike taperroller bekles av kvinner gjennom fødsler og barnepass, og det er dette premisset som må endres dersom man skulle ønske å arbeide for likestilling. Hvis man velger seg likestilling, hevder hun, må fødsler og barnestell helt ut av markedsøkonomien og være et spesielt beskyttet område. Barnestell må delvis overtas av menn, og delvis må kvinner kompenseres for merarbeidet. Det må med andre ord skapes et samfunn der barn er et ettertraktet gode og ikke en byrde. Et problem som må løses, er for eksempel den elendige lønnen til barnehageansatte. «Det er ikke 'samfunnet' som overtar ansvaret for mine barn 4–8 timer om

dagen, det er andre dårlig lønnete kvinner,» skriver Holter, som mener at høy lønn for kvinner og menn som jobber med barn, er et ufravikelig krav i likestillingskampen, i tillegg til topplønn for sykepleiere og sosialarbeidere. Som vi vet, er ikke dette oppnådd, på tross av visse fremskritt siden Holters tid.

Holter foreslår at man på veien mot likestilling først må gjennomføre en total forandring av samfunnets arbeids- og familieliv.

Holter foreslår at man på veien mot likestilling først må gjennomføre en total forandring av samfunnets arbeids- og familieliv.¹⁰ Det siste, altså familielivet, har vi fått noe dreis på med rela-

tivt lange permisjonsordninger og egne rettigheter for menn. Men arbeidslivet står på stedet hvil med sine krav til heltidsarbeid og femdagersuke. For ikke å si ytterligere krav etter at Holter skrev sin tekst: krav om fleksibilitet, tilgjengelighet, og mange midlertidige ansettelser.

Det offentlige Norge omfavnet mot slutten av 1970-tallet tanken om likestilling. Ikke så rart, siden ideen fikk støtte på tvers av partigrenser. Kvinnefrigjøringen skulle derimot velte rundt på hele samfunnet og måten vi arbeidet og levde på. Det var mange mindre interessert i, ikke minst de kreftene i samfunnet som har makt til å kjempe for det bestående. Kanskje var likestillingen sosialdemokratiets kvinnekompromiss? For også opprinnelig konservative krefter likte tanken på flere hender i arbeid og indivi-

Harriet Holter. Foto fra Store Norske Leksikon

dets frihet til å gjøre som man vil. På likestillingens arena kunne mange møtes, tross opprinnelige ulikheter.

Det er opplagt at mange av likestillingsinitiativene, ikke minst i lovverket, har bidratt til en kvinnevelferd i Norge som det er grunn til å feire. Men det er også mulig at en del av tankegodset i likestillingsprosjektet har bidratt til å nedvurdere kvinners og mødres historie og kunnskap. Forsvant respekten for generasjoners kvinnekunnskap i kampens hete, slik at bare én akseptabel kvinnemodell blir stående: Hun som arbeider ute og har små barn samtidig? Hva med klasseperspektivet? Ble likestillingskampen en type middelklassefeminisme som ikke tok inn over seg arbeiderklassekvinner dagligliv og utfordringer – og kunnskap og verdier? Handler likestillingsfeminismen mest om henne som ønsker å jobbe, og mindre om henne som må?

Det finnes områder som for meg har svært lite med kvinnefrigjøring å gjøre, og der likestillingen kanskje har gått en smule amok, for eksempel kampen for kvinnelig verneplikt. Mange feminister på 70-tallet tok helt naturlig del i fredssaken, men de kunne ikke forestille seg kvinnelig verneplikt. Tvert imot – om mannen var mer hjemme og ble kjent med barna, ville han selv nøle med å drepe. Det ble ikke ansett som frigjørende å lære å drepe andre mennesker. Vi må spørre oss om det virkelig styrker likestillingen at kvinner får verneplikt? Er ikke dette likestilling på villspor? Er det slik at likebehandling av kvinner og menn faktisk kan være urettferdig? Det er fremdeles kvinner som bærer frem og føder

barn, et samfunnsoppdrag større enn noe. Skal de i tillegg ha verneplikt? Hva om vi spør: Er det kvinnefrigjørende å lære å håndtere våpen? Å lære å drepe? Der som vi tror at kvinner i Forsvaret vil endre Forsvaret, bør vi kanskje snu på det: Flere kvinner i Forsvaret vil gjøre at enda flere kvinner anser militært nærvær i samfunnet som naturlig og positivt. En kritisk fredsstyrke hadde kanskje heller vært på sin plass, om man skal inkludere flere borgere i konfliktløsning og forsvar.

Er det kvinnefrigjørende å lære å håndtere våpen? Å lære å drepe?

Noe av det samme kan man undre seg over når det gjelder likestilling og næringsliv. Er det frigjøring at mor utvikler *killerinstinkt* sitt og løper på styremøter i helgene slik at hun kan bistå bedriften i å finne en ny måte å maksimere profitten på? Profittmaksimering i bedrifter kan bety å kutte ned på goder til den arbeidende kvinne og mann. Hvorfor skulle kvinnen (eller mannen for den saks skyld) oppfordres til å bidra til dette? Min agenda er ikke å si at likestillingsfeminisme er feil. Det er den ikke. Den er bra. Men ikke alt i den er bra. Vi kan godt være kritiske og tenke oss et samspill mellom den og en mer omfattende frigjøringskamp.

Utdrag fra Linn Stalsberg: *Er jeg fri nå? Tidsklemte damer i verdens beste land*. Aschehoug 2013.

1. Bang (red.) 1972, s. 16.
2. I Lönneroth 2008.
3. Op.cit., s. 55–56.
4. Haukaa (red.) 1991, s. 15.
5. Kilde: Store norske leksikon: http://snl.no/Karin_Stoltenberg.
6. Haukaa (red.) 1991, s. 16.
7. Op.cit. «Vi er alle for likestilling, men i praksis er det store ulikheter mellom kvinner og menn i alt fra inntekt, til hvor mye husarbeid vi gjør og hvor stor stillingsbrøk vi har. Vi er like og forskjellige så å si i ett og samme øyeblikk,» skriver Haukaa. «Problematikken blir da,» skriver hun, «at når kvinner og menn lever i et likestilt samfunn med kjønnsforskjeller, må hver og en av oss leve med og mestre dette paradokset: Vi er like, men vi er forskjellige.»
8. Undersøkelsen er gjort for en artikkel av Berit Brandth og Elin Kvande i Haukaa (red.) 1991, s. 117–142.
9. Op.cit., s. 137.
10. Bang (red.) 1972, s. 96.

1818 - 1938 - 1968 - hvor er vi i historien?

Av Anders Ekeland

Venstresida er inne i en jubileumstid. I fjor var det 150 år siden *Das Kapital* kom ut og 100 år siden den russiske revolusjon. I år er det 200 år siden Marx ble født, 80 år siden Trotskij skrev «Overgangsprogrammet» i 1938 og 50 år siden opprørs-året 1968. I Klassekampen har vi allerede fått de første skuddvekslingene om hvem som «egentlig» var ekte seksti-åttre og hva 1968 egentlig betød. I denne artikkelen, som er den første av en serie på to artikler, skal jeg anlegge et lengre historisk perspektiv siden jeg selv var en av de mange som i årene etter 1968 seriøst forsøkte å bygge en revolusjonær organisasjon. På denne tida ble det gjort mange forsøk på å etablere flere organisasjoner av ulike slag, og det ble prøvd ut mange forskjellige måter å bygge «leninistiske partier» på. Jeg skal ikke forsøke å trekke noen lærdommer av disse erfaringene. Dette er viktig, men før vi gjør det, må vi først besvare det grunnleggende spørsmålet; nemlig om de nødvendige, «objektive betingelsene» for at en revolusjonær situasjon kunne oppstå var tilstede i første omgang. Den revolusjonære organisasjonen kan bare være en gnist som tenner en prairiebrann (Mao) hvis grasset er tørt. Derfor må «partiet» alltid ha som utgangspunkt at en slik situasjon vil oppstå, uavhengig om

Demonstranter i Paris mai 1968

Etter min mening fantes det ikke objektive betingelser for at det skulle oppstå en revolusjonær situasjon i perioden etter -68 noe sted i verden. Dermed kunne ikke noen av disse ulike strategiene/organisasjonene lykkes.

det var på «propaganda-gruppe» stadiet, eller om det var en større organisasjon som f.eks. AKP.

1968-generasjonen var en generasjon som forsøkte å bygge nye partier etter at sosialdemokratiet og kommunismen hadde «sviktet». Dette gjaldt sekstiåttene i industrialiserte kapitalistiske land, i de såkalt sosialistiske statene og i det en tidligere kalte «tredje verden-land». Etter min mening fantes det ikke objektive be-

tingelser for at det skulle oppstå en revolusjonær situasjon i perioden etter -68 noe sted i verden. Dermed kunne ikke noen av disse ulike strategiene/organisasjonene lykkes. At de fikk til en god del bra ting, at mange av dem ved sin tilknytning til de byråkratiske diktaturene skandaliserte den sosialistiske visjonen, er en annen historie som jeg ikke skal gå inn på her.

Den historiske materialismens «fundamentale lov» sier at et samfunns-system ikke går under før det er blitt en hemsko for produktivkreftenes utvikling. Siden kapitalismen aldri ble og aldri vil bli en hemsko for produktivkreftene i snever teknisk, produktiv forstand, har ikke de nødvendige, objektive betingelsene for en revolusjonær situasjon oppstått. I det følgende skal jeg forsøke å vise at dette er et uløst problem hos Marx, som de seinere marxistiske teoretikere - med ett unntak - ikke har drøftet. Vi bør etter min mening derfor bruke alle Marx jubileene til å diskutere hvilken prosesser og dermed hvilke samfunnskrefter det er som objektivt og subjektivt må lede til kapitalismens endelige fall. I del en av artikkelserien, vil jeg påpeke at kapitalismen som «hemsko» er et uløst teoretisk problem og at vi må utforme et nytt revolusjonært perspektiv. I del 2 vil jeg antyde hva et slikt perspektiv må være, samt bidra til å utforme konkrete strategier ut fra dette perspektivet.

Kapitalismen utvikler produktivkreftene

Det kommunistiske manifest påpeker veldig klart hvordan kapitalismen ustanselig utvikler produktivkreftene. I første omgang foregikk dette innenfor føydale produksjonsforhold, som utgjorde en hemsko for deres utvikling, og derfor måtte sprenges:

“I løpet av sitt knapt hundreårige klasseherredømme har borgerskapet skapt mer massive og kolossale produksjonskrefter enn alle tidligere generasjoner tilsammen. Undertvingelse av naturkreftene, maskineri, bruk av kjemien i industri og jordbruk, dampskipsfart, jernbaner, elektriske telegrafer [...] - **hvilket tidligere århundre ante at slike produksjonskrefter slumret i det samfunnsmessige arbeidets skjød?**

Vi har altså sett: de produksjons- og kommunikasjonsmidlene som danner grunnlaget for borgerskapets

utvikling, ble frambrakt i føydalsamfunnet. *På et visst trinn av disse produksjons- og kommunikasjonsmidlenes utvikling svarte de forholda som det føydale samfunnet produserte og fordelte under, den føydale organiseringa av jordbruk og manufaktur, kort sagt de føydale eiendomsforholda, ikke lenger til de allerede utviklete produktivkreftene. De hemmet produksjonen, i stedet for å fremme den. De forvandlet seg til like mange lenker. De måtte sprenges, de blei sprengt.* (mine uthv.)

hvis en tenker på de sakene som 68'erne har kjempet framgangsrikt for: miljø, kvinnesak (fri abort), anti-rasisme, legalisering av homofili, kvinnelige og homofile prester, så er det klart at økt utdanning, allmenn stemmerett, en sterk fagbevegelse etter krigen var viktige materielle betingelser for å vinne disse kampene.

Et samfunnssystem får aldri til grunne før ...

En annet kjent Marx sitat uttrykker denne «loven om samfunnsendring» på følgende måte:

«Det er ikke menneskenes bevidsthed, som bestemmer deres væren, men omvendt deres samfunnsmessige væren, som bestemmer deres bevidsthed. På et vist trinn i deres utvikling kommer samfundets materielle produktivkrefter i strid med de forhåndenværende produktionsforhold, eller, hvad der kun er et juridisk uttrykk for det samme, med de ejendomsforhold, indenfor hvilke de hidtil har bevæget sig. **Fra at være produktivkrefternes udviklingsformer slår disse forhold om til at**

blive lenker for dem. Der indtræder da en epoke med sociale revolutioner. En samfundsformation går aldrig til grunde, før alle de produktivkrefter er udviklet, som den er vid nok til at rumme, og nye højere produktionsforhold træder aldrig i stedet, før de materielle eksistensbetingelser for dem er fostret i det gamle samfunds skød. Derfor stiller menneskeheden sig altid kun opgaver, som den kan løse, thi når man ser nøjere til, vil man altid finde, at opgaven selv kun melder sig, hvor de materielle betingelser for dens løsning allerede er til stede eller i det mindste er i færd med at skabes.

Igjen ser vi hvor sentralt det er at produksjonsforholdene må bli en hemsko for Marx. I tillegg så påpeker Marx at ikke hvilket som helst problem kan løses. De materielle betingelsene for dets løsning må være til stede eller i det minste «i ferd med å bli skapt». Det er sjølsagt ikke enkelt å avgjøre hvilke materielle forutsetninger som må være til stede for å løse et gitt samfunnsmessig problem i en konkret historisk kontekst. Men hvis en tenker på de sakene som 68'erne har kjempet framgangsrikt for: miljø, kvinnesak (fri abort), anti-rasisme, legalisering av homofili, kvinnelige og homofile prester, så er det klart at økt utdanning, allmenn stemmerett, en sterk fagbevegelse etter krigen var viktige materielle betingelser for å vinne disse kampene. At arbeiderklassen gjennom ville streiker viste at den fortsatt var en levende kraft som kunne frigjøre seg fra det sosialdemokratiske hegemoniet, at det ikke var dopet ned av konsumsamfunnet, var en helt avgjørende faktor. Vietnam-krigen og Kirunastreiken var viktige, gjensidig forsterkende faktorer.

Trotskij: produktivkreftene stagnerer

Trotskij er den siste av Lenin-Luxemburg generasjonen som formulerer et nytt kommunistisk manifest. Det kalles som regel «Overgangsprogrammet». Den egentlige tittelen er

«Kapitalismens dødskamp og den 4. Internasjonales oppgaver». I overgangsprogrammet vurderte Trotskij hvorvidt produksjonsforholda var blitt ett hemske for produktivkreftenes utvikling, og i hvilken grad. Jeg har ikke funnet noe tilsvarende fra andre marxistiske teoretikere fra etterkrigstida. Trotskij skrev i «Overgangsprogrammet»:

De objektive forudsætninger for en socialistisk revolution

”Den verdenspolitiske situation set under eet er først og fremmest kendetegnet ved en historisk krise i proletariats ledelse.

De økonomiske betingelser for den proletariske revolution er generelt set blevet så modne, som det er muligt under kapitalismen. **Menneskehedens produktivkræfter stagnerer. Allerede nu er nye opfindelser og forbedringer ude af stand til at øge den materielle velstand.** Under den sociale krise i hele det kapitalistiske system påfører konjunkturrelle kriser masserne stadigt større afsavn og lidelser. Stigende arbejdsløshed uddyber på sin side statens finansielle krise og underminerer de ustabile pengesystemer. Demokratiske regimer såvel som fascistiske vakler fra den ene bankerot til den anden.”

Få ting kunne være mer feil enn at nye oppfinnelser ikke var i stand til å bedre den materielle velstanden. Bare i Trotskijs levetid kom det radio, film, nylon, telefon, fly, biler og bedre hus for massene. Kan en tenke seg kvinnefrigjøring uten vaskemas-kin eller moderne kjøkken? For ikke å snakke om de teknologiske framskritt i industrien som sparte masse slit og menneskelig arbeid. Når Trotskij sier noe så åpenbart feilaktig, så er det fordi å si det motsatte – at kapitalismen ustanselig utvikler produktivkreftene, ville ha reist for fundamentale teoretiske spørsmål. Trotskij, og de fleste andre, var overbevist om at kapitalismen var inne i sin siste «dødskamp».

Når Trotskij sier noe så åpenbart feilaktig, så er det fordi å si det motsatte – at kapitalismen ustanselig utvikler produktivkreftene, ville ha reist for fundamentale teoretiske spørsmål.

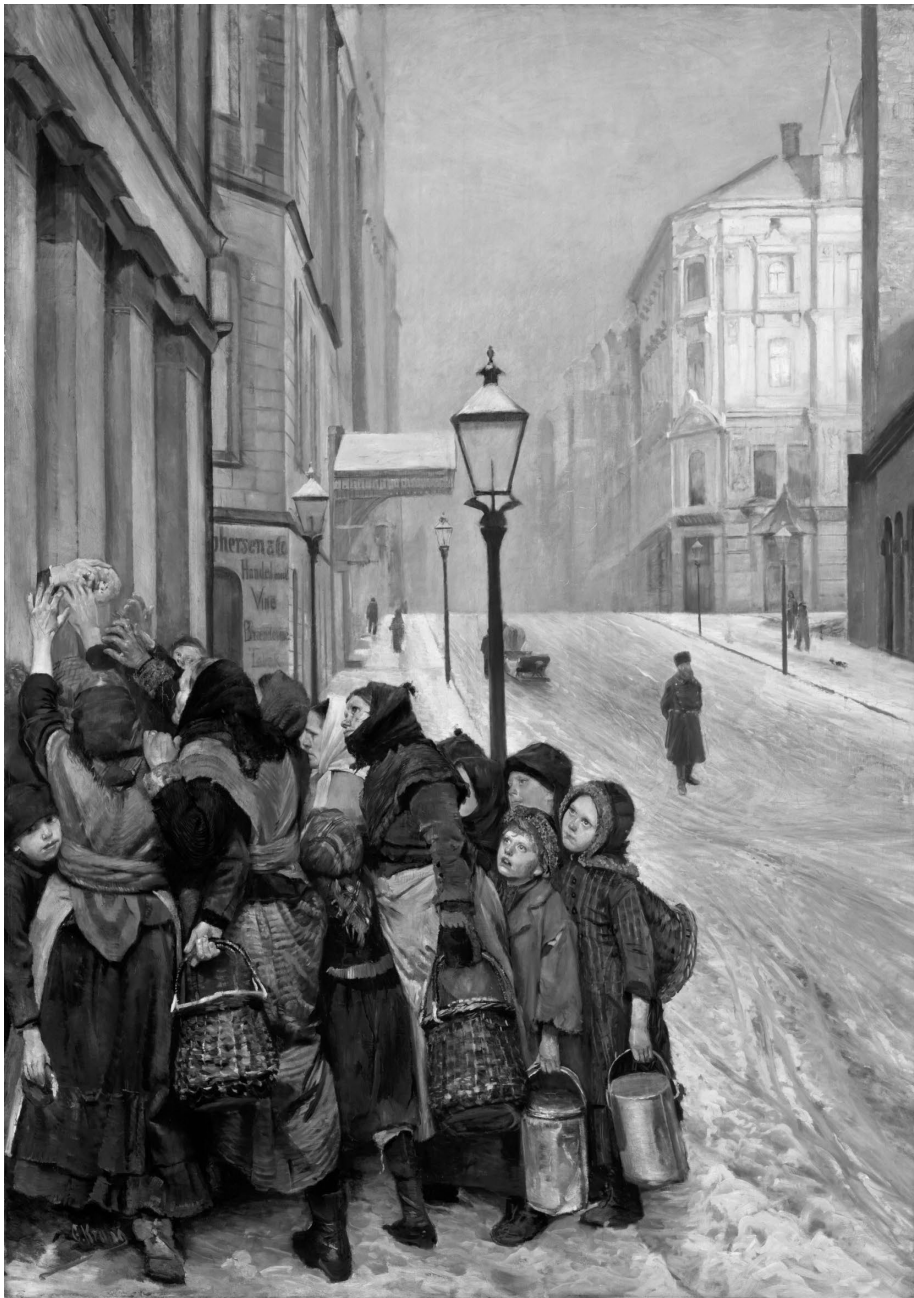
Når blir kapitalismen en hemske for produktivkreftenes utvikling?

I Manifestet skriver Marx og Engels:

I flere tiår har industriens og handelens historie bare vært historien om de moderne produktivkreftenes opprør mot de moderne produksjonsforholda, mot de eiendomsforholda som er livsbetingelsene for borgerskapet og dets herredømme. Det er nok å nevne handelskrisene, som med sine periodiske tilbakevendinger stadig mer truende stiller spørsmål ved hele det borgerlige samfunnets eksistens. I handelskrisene blir ikke bare en stor del av de frambrakte produktene, men også av de allerede skapte produktivkreftene regelmessig tilintetgjort. I krisene bryter det ut en samfunnsmessig epidemi, som for alle tidligere epoker ville ha framstått som en meningsløshet - en epidemi av overproduksjon. Samfunnet finner seg plutselig satt tilbake i en tilstand av momentant barbari; en hungersnød, en allmenn utsettelse-skrig ser ut til å ha avskåret det fra alle levnetsmidler; industrien, handelen synes tilintetgjort, og hvorfor? Fordi det besitter for mye sivilisasjon, for mange levnetsmidler, for mye industri, for mye handel. De produktivkreftene som står til dets rådighet tjener ikke lenger til å fremme de borgerlige eiendomsforholda; tvert imot er de blitt for mektige for disse forholda, de blir hemmet av dem, og så snart de overvinner disse hemningene bringer de hele det borgerlige samfunnet i uorden, truer de den borgerlige eiendommens eksistens. De borgerlige forholda er blitt for trange til å omfatte den rikdommen de har frambrakt. På hvilken måte overvinner borgerskapet krisene? På den ene sida gjennom en tvungen ødeleggelse av en mengde produktivkrefter; på den andre sida gjennom å erobre nye markeder og utbytte gamle markeder grundigere. Altså på hvilken måte? Ved at de forbereder allsidigere og kraftigere kriser og forminske midlene til å forebygge kri-

Troskji smiler til fotografen

"Kampen for tilværelsen" Christian Krogh, 1889

sene. De våpen som borgerskapet har slått føydalismen til jorda med, retter seg nå mot borgerskapet sjøl. Men borgerskapet har ikke bare smidd de våpen som bringer det døden, det har også frambragt de menn som vil føre disse våpnene - de moderne arbeiderne, proletarene.»

Hva pekte manifestet på som årsaker til at kapitalismen går under som «slo an»? Jo økende fattigdom (pauperisering)

Fattigdommen utvikler seg raskere enn rikdommen ...

«Som vi har sett berodde alle tidligere samfunn på motsigelsen mellom

siden den arbeiderklassen som kapitalismen skaper danner fagforeninger og tilkjemper seg en del av den rikdommen som den ustanselige utviklingen av produktivkreftene skaper, så kan og blir fattigdommen avskaffet, fordi de objektive betingelsene for å avskaffe den er tilstede.

undertrykkende og undertrykte klasser. Men for å kunne undertrykke en klasse, må den være sikret betingelser som den ihvertfall kan friste sin trellbundne eksistens innafor. Den livsegne arbeidet seg opp til medlem av kommunen innafor livegenskapet, som småborgeren arbeidet seg opp til borger under den føydale absolutismens åk. I stedet for å heve seg med industriens framsteg, synker derimot den moderne arbeider stadig dypere under sin egen klasses betingelser. Arbeideren blir til pauper, og pauperismen [fattigdommen] utvikler seg enda raskere enn befolkninga og rikdommen. Av dette går det åpent fram at borgerskapet er ute av stand til å forbli samfunnets herskende klasse lenger, og påtvinge sine livsbetingelser som regulerende lov.

Det er ute av stand til å herske, fordi det er ute av stand til å sikre sine slavers eksistens sjøl innafor deres slavekår, fordi det er nødt til å la dem synke ned i en posisjon hvor det må fø på dem i stedet for å la seg fø av dem. Samfunnet kan ikke lenger leve under borgerskapet, dvs. dets liv er ikke lenger forenlig med samfunnet.

Av dette går det åpent fram at borgerskapet er ute av stand til å forbli samfunnets herskende klasse lenger, og påtvinge sine livsbetingelser som regulerende lov. Det er ute av stand til å herske, fordi det er ute av stand til å sikre sine slavers eksistens sjøl innafor deres slavekår, fordi det er nødt til å la dem synke ned i en posisjon hvor det må fø på dem i stedet for å la seg fø av dem. Samfunnet kan ikke lenger leve under borgerskapet, dvs. dets liv er ikke lenger forenlig med samfunnet.»

Dette var sjølsagt en forklaring som talte sterkt til alle i arbeiderbevegelsen på attenhundretallet – som befant seg i en situasjon hvor sulten virkelig knuget, og hvor betydelig deler av arbeiderklassen sannsynligvis hadde det materielt dårligere enn hundre tidligere. Men: siden den arbeider-

klassen som kapitalismen skaper danner fagforeninger og tilkjemper seg en del av den rikdommen som den ustanselige utviklingen av produktivkreftene skaper, så kan og blir fattigdommen avskaffet, fordi de objektive betingelsene for å avskaffe den er tilstede. Dette fenomenet er også beskrevet i Manifestet:

«Men med utviklinga av industrien formerer ikke bare proletariatet seg, det blir trengt sammen i større masser, dets styrke vokser, og det føler den bedre. Interessene og levekårene innafor proletariatet blir mer og mer like, ettersom maskinene mer og mer utvisker forskjellene i arbeidet og lønna nesten overalt blir pres-set ned til samme lave nivå.

Den voksende konkurransen borgerne imellom og handelskrisene som følger av den gjør arbeidernes lønn stadig mer ustabil. De uopphørlige forbedringene av maskineriet, som stadig utvikler seg raskere, gjør hele arbeidernes livsstilling mer og mer usikker. Stadig mer tar sammenstøtene mellom den enkelte arbeideren og den enkelte borgeren karakter av sammenstøt mellom to klasser.

Arbeiderne begynner med å danne koalisjoner [fagforeninger] mot borgerskapet, de går sammen for å forsvare arbeidslønna si. De stifter sjølvarige sammenslutninger, for å ruste seg for leilighetsvis opprør. Her og der bryter kampen ut i oppstander.

Fra tid til annen seirer arbeiderne, men bare midlertidig. Det egentlige resultatet av kampene deres er ikke det umiddelbare utfallet, men at arbeidernes enhet griper stadig videre om seg. Den fremmes av de økende kommunikasjonsmidlene som storindustrien skaper og som setter arbeiderne på forskjellige steder i forbindelse med hverandre. Men det trengtes bare en slik forbindelse for å sentralisere de mange lokale kampene, som overalt har samme karakter, til en nasjonal kamp, en klassekamp.

Men enhver klassekamp er en politisk kamp. Og den forening som midtaldernes byborgere med sine bygdeveier trengte århundrer på, får de moderne proletarene i stand på få år med jernbanen. Denne organiseringa av proletarene til klasse, og dermed til politisk parti, blir hvert øyeblikk igjen sprengt av konkurransen mellom arbeiderne sjøl. Men den oppstår stadig på nytt, sterkere, fastere, mektigere. Den tvinger fram anerkjennelse av enkelte av arbeidernes interesser i lovs form, idet den utnytter de indre splittelsene i borgerskapet. Som loven om ti-timersdagen i England.»

I 68 var det ganske klart at det er kapitalismens enorme produktivkraft som gjør at arbeiderklassen har en levestandard som hundre år tidligere var forbeholdt de «kondisjonerte».

Fra pauperisme til kritikk av Erfurt-programmet

Marx og Engels forlot den Ricardo-Malthus inspirerte «jernloven» om at lønnen svinger rundt reproduksjons-minimum som en finner i Manifestet. I sin tale til Generalrådet i den første internasjonale, kjent som «Lønn, pris og profitt» blir lønnen gjort avhengige av fagforeningenes kamp, og «moraliske og historiske forutsetninger». Den presses ikke ned til eksistensminimum av arbeidernes innbyrdes konkurranse pga. av at de har dannet fagforeninger.

I sin kritikk av Erfurt-programmet (1881) kommenterer Engels setningen «Antallet og nøden til proletarene øker kontinuerlig» på følgende måte: «Dette er ikke riktig når det sies på en slik bastant måte. Arbei-

dernes organisering og deres stadig økende motstand kan begrense veksten i nød og elendighet....» Lenin pekte på arbeideraristokratiet som et grunnlag for reformismen i den engelske arbeiderklassen. I sekstiåtte var det mange som helt hadde gitt opp den vestlige arbeiderklassen. Det var «jordens fordømte» i den tredje verden, som ennå ikke var blitt korrumpert av «konsumsamfunnet», som skulle lede an i revolusjonen. Lenin mente at det var utbyttinga av koloniene som la det materielle grunnlaget for arbeideraristokratiet. I 68 var det ganske klart at det er kapitalismens enorme produktivkraft som gjør at arbeiderklassen har en levestandard som hundre år tidligere var forbeholdt de «kondisjonerte».

Når kapitalismen ikke blir en hemsko, når kapitalismen helt klar ikke gjør arbeideren til «pauper», men til en bruk og kast-konsument, så blir spørsmålet om ikke kapitalismen likevel er historiens endepunkt, om ikke det er den beste produksjonsmåten så lenge utviklingen av produktivkreftene er viktig. Dette skal jeg fokusere på i del to av denne artikkelserien. Kapitalismen er ikke noe harmonisk, optimalt system. Kapitalismen vil alltid tilbake til 1820 – før fagforeninger ble tillatt, og den vil vekk fra alle politisk bestemte «begrensninger. Men kapitalismens kriser er overproduksjonskriser. Derfor er omfordeling mulig, og følgende blir krisene heller aldri revolusjonære; - de fører kun til at de økende forskjellene utløser krav om radikal omfordeling, men ikke til at folk må avskaffe kapitalismen. Alt dette gjør det klart at vi nå trenger et nytt revolusjonært perspektiv, et nytt revolusjonært program; dette jeg skal fokusere på i del to av denne artikkelserien.

Prahavåren - 50 år sia sosialismen med eit menneskeleg ansikt

Av Ivar Espås Vangen

Tsjekkoslovakia før 1968

Frå sin innmelding i «austblokka» frå 1948, var Tsjekkoslovakia både det mest økonomisk utvikla av landa i Sovjetsamveldet si interessesfære, men også det mest «stalinistiske» - kanskje med unntak av Albania. Under den autoritære leiaren Antonin Novotny, som både var partileiar og president, var Tsjekkoslovakia i dei første etterkrigsåra prega av relativ stabilitet, streng kontroll over økonomi og kulturliv. Etter kvart begynte den stalinistiske kommandoøkonomien også å setje spor. Frå 1950-talet vart vekst erstatta med stagnasjon, som tidvis vart avløyst av økonomisk nedgang.

Alexander Dubcek og reformkommunistane

Det var tydeleg at noko måtte bli gjort. I eit så rikt land med ein tradisjon for demokrati og pluralisme, var det berre eit spørsmål om tid før systemet ville begynne å slå sprekkar. Utover 1960-talet kom sterke indre motsetningar til syne i Tsjekkoslovakias kommunistiske parti (TKP). Dette manifesterte seg både i form av slovakisk kamp for meir autonomi, kritikk av brot på den «sosialistiske legalitet» som stalinismen hadde tatt inn i landet. Tida spelte mot Novotny og resten av den konservative leiinga. Utover 1960-talet kom det fleire liberaliserande reformar, mellom anna i arbeidslivet kor ein frå 1965 ikkje len-

Alexander Dubček taler under ein tsjekkoslovakisk fagforeningskongress, mars 1969

ger var bundne til arbeidsplassen og kor ungdom no fekk velje arbeidsplass sjølv. Andre reformar slo fast borgarlege rettsprinsipp om likskap for lova, framfor den tidlegare forskjellsbehandlinga etter sosialt opphav.¹

Novotnys endelege fall kom på sentralkomitémøtet 5. januar 1968, da fleirtallet i komitéen samla seg om reformkommunisten Alexander Dubček for å overta vervet som partileiar. Dubček hadde lenge vore på den liberale fløya

**Så tidleg som i
mars var sensuren
i media langt på
veg avslutta.**

i partiet, og dermed ein uttalt kritiker av Novotny. Det ser ikkje ut til at han forstod kor viktig han kom til å bli. Etter sentralkomitémøtet reiste han sporenstreks tilbake til Bratislava for å sjå ein ishockeykamp han hadde gleda seg til. Dei politiske oppgåva fekk komme seinare.²

Reformene tar til

Dubček og tilhengarane hans i sentralkomitéen gjekk raskt i gang med reformprosessen. Så tidleg som i mars var sensuren i media langt på veg avslutta. I april lanserte også leiinga i TKP det såkalla «aksjonsprogrammet», som meisla ut i kva for ei retning dei ville styre samfunnet framover. Det kan være verd å sjå på nokre av ideane dei la fram her.

For det første kom dei med ein ramsalt kritikk av maktkonsentrasjonen som hadde prega tida forut for 1968. Dette gjaldt både «den feilaktige tesen om at partiet er eit reiskap for proletariatets diktatur», og dermed også fråværet av korrigering og kritikk av politikken. I økonomien innebar dette at avgjerdene vart tatt sentralt, og at initiativ og skaparkraft vart øydelagt på bedrifts- og arbeidarnivå.

Aksjonsprogrammet inneholdt fleire tiltak for å reformere systemet. For det første foreslo dei i programmet å sikre ytringsfridom for alle, fridom

Sovjetiske tanks ruller inn i Praha august 1968

Generelt sett tok dei fleire omfattande grep for å dra økonomien i retning ein slags marknadssosialisme.

til å bevege seg utanlands, i tillegg til amnesti og rehabiliteringsvedtak for dei som vart ramma av den stalinistiske terroren på 1950-talet. Men enda meir viktig hadde dei mange meir eller mindre konkrete visjonar for korleis ein kunne reformere den skakkjørte økonomien. I korte trekk gjekk dette ut på gje bedriftene meir autonomi over si eiga verksemd. Generelt sett tok dei fleire omfattande grep for å dra økonomien i retning ein slags marknadssosialisme. Prisar skulle i større grad skje på bakgrunn av tilbod og etterspurnad, og den tsjekkiske krona skulle forhåpentlegvis kunne vekslast fritt på sikt. Reformatorane forstod at ein ofte fekk betre service om folk hadde ein per-

sonleg fordel av å yte den, og det blei derfor foreslått at for eksempel skomakarar, skreddarar og frisørar i ein viss utstrekning skulle få arbeide for seg sjølv. Dette kan minne om reformene vi i dag ser på Cuba, eller dei vi så i Sovjetunionen dei siste åra. Mikhail Gorbatsjov spurte ein gong kva som var skilnaden på hans reformar og dei i Tsjekkoslovakia i 1968. Han svara kontant «17 år».

Men reformkommunistane var framleis kommunistar. Dei ville ikkje tilbake til ein kapitalistisk økonomi som før 1948. Som følgje av dette, måtte også arbeidarane få meir sjølvstyre, fordi dei gjennom meir marknadstenking ville bli meir ramma av avgjerda i bedrifta, enten dei var gode eller dårlege. Som dei sjølv skriv i Aksjonsprogrammet³:

«[Partiet mener at] det er nødvendig at hele arbeidsgrupper som lider under konsekvensene bør få innflytelse på ledelsen av foretaket. Vi må opprette demokratiske organer i foretakene og gi dem begrensede rettigheter når det gjelder ledelsen av foretaket. Ledere og

sjefer i foretak, som også vil bli oppnevnt av foretakene sjølv til vervene sine, må være ansvarlige overfor dem når det gjelder de generelle arbeidsresultatene.»

Disse tankane minna ikkje reint lite om klassisk arbeidarsjølvsstyre som vi kjenner frå for eksempel Jugoslavia. Ota Siik, mannen som var ansvarleg for den økonomiske nytenkinga, slo hardnakka fast at om Tsjekkoslovakia følge forslaga hans, ville økonomien komme på nivå med Austerrike. Han slo også fast at «sosialismens nuværende centralistisk-bureaukratiske system vil udøve en mindre og mindre tiltrækningskraft på arbejderne i de kapitalistiske lande, for det er faktisk allereie umuligt at skjule dens alvorlige mangler»⁴. Her er vi inne på noko vesentleg. Siik spurte heilt enkelt: kva ville tene folket i Tsjekkoslovakia? At eit uproduktivt og tilbakeleggande næringsliv blei beskytta av kunstig sentralt fastsette prisar og restriksjonar på utanlandshandelen, eller at bedrifta blei nøydte til å konkurrere med utanlandsk verksemd,

så han kunne betre seg?

Det er verdt å merke seg at ingen av tiltaka frå 1968 hadde ein brodd verken mot Sovjetunionen eller sosialismen generelt. Ei meningsmåling viste faktisk at berre 5 % av folket ønska ei tilbakevending til kapitalismen.⁵ Sjølv kommunistpartiets leiande rolle vart ikkje trokke i tvil, og dei fleste av aktørane i TKP var avvisande til tanken om fleirpartival med reell moglegheit for politisk opposisjon utover samarbeidspartia i «Den nasjonale fronten» som hadde styrt Tsjekkoslovakia saman med TKP sia 1945. Likevel hadde reformkommunistane satt i gang eit stort demokratisk eksperiment det var vanskeleg å spå konsekvensane av.

Invasjon frå Warszawapakta

Sovjetunionens leiar, Leonid Brezjnev, hadde i utgangspunktet gitt klarsignal til at Antonin Novotny blei bytta ut som leder i Tsjekkoslovakia. Da han besøkte landet i 1967, ga han klart uttrykk for at han rekna det som Tsjekkoslovakias si eiga sak å avgjere leiinga si.

Dette endra seg etter kvart som reformene kom i gang. I et møte i Dresden med parti- og statsleiarar frå Sovjetunionen og dei andre austblokklanda, med unntak av Romania, blei den tsjekkoslaviske regjeringa skulda for å miste kontroll over det de hadde satt i gang. Like fullt slo sluttkommunikéet fast at møtedeltakarane framleis hadde tillit til at oppbygginga av sosialismen i Tsjekkoslovakia.⁶

Utover sommaren auka kritikken. Den 14. juli møta parti- og statsleiarar frå Sovjetunionen, Polen, Aust-Tyskland, Ungarn og Bulgaria til eit møte i Warszawa. Tsjekkoslovakias leiing av slo frå å møte. Deltakarane forfatta her et brev kor dei hevda at reaksjonære element støtta av vestlege imperialistar, var i ferd med å ta makta i Tsjekkoslovakia. Argumentet var at kommunistpartia ikkje berre hadde ansvar for sin egen befolkning, men også den internasjonale arbeidarklassen og sosialismens sak. Ergo

Demonstrasjon i Bergen 1968. Foto av Eirik Sundvor, frå Trondheim Byarkiv

kravde deltakarane på møtet at den tsjekkoslaviske leiinga gjenvant kontrollen på media og understreka partiets leiande rolle i praksis.

Den 3. august fant en ny konferanse mellom Sovjetunionen og fleire Warszawapakt-land sted. Denne gangen deltok også Tsjekkoslovakia. I Bratislava-erklæringa som blei underskrive på konferansen framheva deltakarane at de ikkje ville tillate nokon splitting mellom de sosialistiske statane, og ei heller nokon undergraving av sosialismen.

Faren var ikkje over med dette. Droppen kom truleg då dei nye partistatutta for TKP vart publisert 10. august, kor dei åpna for at tillitsvalte i partiet skulle bli valt gjennom hemmelege avstemmingar, og at mindretal skulle få halde på- og forsvare posisjonane sine – eit klart brot med leninistisk ortodoksi.⁷ Natta mellom 20. og 21. august rykka styrkar frå Sovjetsamveldet, Bulgaria, Polen, Ungarn og Aust-Tyskland inn i Tsjekkoslovakia. Dubček og brorparten av leiinga vart tvunge til Moskva for å underskrive

Moskvaprotokollen, kor dei forplikta seg til å «forsvare sosialismen» i Tsjekkoslovakia og styrke dei vennskapelege banda til Sovjetunionen og resten av dei sosialistiske landa. 16. oktober, nokre veker seinare, vart dei nøydd til å underteikne ein avtale om «midlertidig» utstasjonering av sovjetiske troppar i landet sitt. Prahavåren og håpet om ein sosialisme med eit menneskeleg ansikt, var dermed knust. Det skulle gå 20 år før den såkalla «fløyelsrevolusjonen» i 1989 igjen ga tsjekkoslavane ein sjanse til demokratisk utfolding.

Korfor invaderte Sovjetunionen? Reformkommunistane hadde jo håpa at dei kunne unngå same lagnad som Ungarn i 1956, berre dei gjorde det klart at dei akta å halde på sosialismen og medlemskapet i Warszawapakta. Alt låg til rette for at Tsjekkoslovakia no var i stand til å endeleg kunne bygge ein sosialisme med demokratisk legitimitet. Kan hende er det heller her vi må sjå for å forklare Sovjets invasjon. Det tsjekkoslaviske eksperimentet kunne, om det hadde funka, spreidd seg til

Ein pratar mykje om unge studentar i Vest-Europa med draumar om ein betre verd, men mindre om reformkommunistane i Tsjekkoslovakia som prøvde å realisere slike draumar på nasjonalt nivå

dei andre Warszawapakt-landa – og i verste fall Sovjetunionen sjølv. Det er få ting autoritære leiarar med imperialistisk mentalitet er meir redd for enn demokratiske eksperiment i satellitt-statane sine. Dette gjaldt like mykje for Sovjetunionen i Aust-Europa, som det gjorde for USA i Latin-Amerika og andre stadar.

Til ettertanke

Prahavåren viste fleire ting. Den viste både korleis ein fungerande sosialisme i eit moderne land med demokratiske tradisjonar kan sjå ut, men også kor vanskeleg det var å realisere dette i eit Aust-Europa kor Sovjetunionen hadde siste ord.

Ein gløymer ofte Tsjekkoslovakia i diskusjonar om 1968. Ein pratar mykje om unge studentar i Vest-Europa med draumar om ein betre verd, men mindre om reformkommunistane i Tsjekkoslovakia som prøvde å realisere slike draumar på nasjonalt nivå, for fort å sjå det demokratiske tilløpet knusast under sovjetiske tanks.

Kor viktig er Prahavåren for oss i dag? Nokre av forslaga som kom opp vil på ein moderne socialist vere både autoritært og gamaldags. Sjølv om reformkommunistane hadde mange demokratiske ønsker, halde dei framleis fast på ein slags eittpartistat kor kommunistpartiet og dei evige koalisjonspartnarane skulle ha regjeringsansvar. Hemmelege avstemmingar og meir representasjon for arbeidsfolk og sivilsamfunn i parlamentet var radikale tankar i Aust-Europa i Brezjnevtida, men er ikkje tilstrekkeleg i dag. Så kva kan vi lære?

For min del trur eg tankane reformkommunistane hadde for økonomisk politikk kan vera verdt å sjå på for venstresida i 2018. Spørsmålet om korleis ein sosialistisk økonomi

både skal dekke folks grunnleggande behov, sikre innovasjon og produktivitetsauke, og samtidig eit reelt demokratisk element, har vi framleis ikkje nokre klare svar på. Så å seie alle realsosialistiske land har slitt med stagnasjon, fråvær av innovasjon og at ein ikkje har evna å produsere ting folk har hatt behov for. Dette på tross av imponerende og viktige sigrar på fleire felt, blant anna utdanning, arbeid til alle, helse og kultur. Bevisbyrda ligg altså på oss. Om vi skal skape engasjement for sosialisme i Noreg i 2018, er det naudsynt å vise til ein økonomisk modell som ikkje berre bryt med kapitalismen, men som også bringer med seg eit framtidsretta system som ikkje berre inneberer sentralisert kommandoøkonomi.

Eit demokrati vil aldri bli heilt reelt utan eit oppgjør med klassesamfunnet, men også ein sosialisme utan eit reelt demokrati vil også forvitte og degenerere.

Prahavåren står som eit viktig minne i sosialismen- og den internasjonale arbeidarrørslas historie. Dette representerer eit av dei viktigaste forsøka i eit realsosialistisk land på å stake ut ein human og demokratisk sosialisme for framtida. For oss som ligg i tradisjonen med den vesteuropeiske marxismen slik han etter kvart vart utarbeida i dei vesteuropeiske kommunistpartia etter krigen, er også Prahavåren det kanskje viktigaste ek-

sempelet på ein stat som har ein ideologisk modell som legg opp til ein slags sosialisme slik vi ser han for oss, og ikkje slik han eksisterte i Sovjetunionen eller liknande samfunn. Arbeidet i 1968 og åra før, viser oss også at omfattande endringar kan komme innanfrå, både i parti og stat, utan bruk av valdsmakt. Hadde det ikkje vore for Sovjetunionens sjåvinistiske haldning til «broderlanda», ville truleg reformkommunistanes prosjekt vunne fram. Vi veit sjølvsagt ikkje, men det er i alle fall nærliggande å tru. Prahavåren og reformkommunistanes kamp bør minne oss om den naudsynnte samanhengen mellom sosialisme og demokrati. Eit demokrati vil aldri bli heilt reelt utan eit oppgjør med klassesamfunnet, men også ein sosialisme utan eit reelt demokrati vil også forvitte og degenerere. Er det ein lærdom vi må ha med oss frå 1900-talets klassekamp, er dette ein god kandidat.

Litteratur

Bjøl E., 1979, *Revolusjonens og sultens verden*, Cappelen forlag

Kleven H. I., 2008, *Prahavåren – et historisk tilbakeblikk*, Marxist forlag

Nistad B., 2013, *Sovjetunionens utenrikspolitikk 1917-1991*, Vidarforlaget

Rothschild J, Winfield N., 2008, *Return to Diversity – A political history of East Central Europe since World War II*, Oxford University Press

1. Bjøl 1979: s. 193
2. Kleven 2008: s. 166
3. Kleven 2008: s. 272
4. Ibid: s. 101
5. Bjørnflåten 1980: s.170
6. Nistad 2013: s. 309-310
7. Rothschild & Winfield 2008: s. 138

Hundre år siden borgerkrigen i Finland 1918

Av Eystein Kleven

Det er i år 100 år siden borgerkrigen i Finland. Arbeideropprøret kom i kjølvannet av Den første verdenskrig og Den russiske revolusjon. I likhet med de seinere revolusjonsforsøkene i Berlin november 1918, Bayern fra november 1918 til april/mars 1919, og Ungarn fra mars til august 1919, ble den slått ned. I anledning markeringen av revolusjonsforsøket i Finland trykker magasinet utdrag fra Arbeidernes leksikon om hendelsene for 100 år siden. Leksikonet ble gitt ut på Arbeidermagasinets forlag i 1933, ledet av en redaksjon bestående av Jakob Friis og Trond Hegna, med bakgrunn i den intellektuelle sosialistiske gruppa Mot Dag. Artiklene i leksikonet ble skrevet av ulike bidragsyttere med samme politiske bakgrunn. Skribentene utmerker seg som marxistisk skolerte. Artikkelen om Finland er skrevet av Aksel Njaa (1905-1993). Nærheten i tid mellom hendelsene i Finland og da artikkelen ble skrevet gjør den særlig interessant av historiske grunner. Det kan legges til grunn at forfatteren satt med kilder om hendelsene som bare en slik nærhet i tid kan gi. Nyere litteratur rokker ikke ved hovedbildet som gis her. Særlig interessant, er at forfatteren kaller hendelsene 'revolusjonen' i Finland. Han legger følgelig til grunn at arbeiderklassen ikke bare hadde territoriell makt i de sydlige deler av Finland, men også en politisk makt som endret de gjeldende borgerlige eiendoms- og maktforhold. Kampen om 8-timersdagen synes å ha vært av vesentlig betydning for arbeideropprøret. Den blodige undertrykkelsen av arbeiderklassen

Kampen om 8-timersdagen synes å ha vært av vesentlig betydning for arbeideropprøret.

under og etter borgerkrigen kommer i artikkelen fram som tall på falne i kamp og foran eksekusjonspelotongen; og innsatte i fangeleiere. Borgerskapets bødler gikk hardt fram. Et spørsmål er om borgerskapet i det hele tatt hadde klart å slå ned de rødes opprør uten hjelp fra Tyskland. Seinere slo de samme tyske styrker ned revolusjonsforsøkene i Berlin. Og utgjorde antakelig mye av det militante grunnlaget for den nazistiske maktovertakelsen i Tyskland i 1933.

Minst 2000 kvinner tjenestegjorde som rødegardister. Gjennomsnittsalderen var ca 20 år.

Skildringer fra borgerkrigen i Finland er en viktig del av finsk litteratur. Av nyere bøker skiller Leena Landers bok 'Den røde fangen' (norsk oversettelse på Gyldendal forlag 2007) seg ut. Den tar for seg en kvinnes skjebne i borgerkrigen. Og nettopp de unge arbeiderkvinnenes skjebne i denne krigen har en spesiell plass. Som det går fram av artikkelen var det i en fangeleir med over 1000

kvinner med 86 prosent i alderen mellom 15 og 20 år. I Aftenpostens historiemagasin nr 1 2018 opplyses det om at 'minst 2000 kvinner tjenestegjorde som rødegardister. Gjennomsnittsalderen var ca 20 år. Også kvinner som flyktet sammen med de røde i krigens slutfase, ble fengslet. Forsker Marjo Liukkonen ved Lapplands universitet har dokumentert at 218 av 310 kvinnelige rødegardister som satt i fengselet i Hennala-leiren ved Lahti, ble henrettet; de yngste var 14 år gamle.' Landers bok viser til den finske kulturelitens legitimering og aktive deltakelse i forfølgelsen av særlig kvinner i etterkant av borgerkrigen. Hun siterer innledningsvis i boka en av disse: "Ville det ikke ha vært en riktig taktikk av domstolene å ta en viss prosent av fienden fra det annet kjønn – og således gi stakkarenes yrkessøstre en moralsk advarsel? Under ulvejakt er tispene mer egnet som målskive enn ulvehannen, for jegeren vet at tispene føder onde hvalper, som for evig skal være hans motstandere. I den finske borgerkrigen er rødegardistene beviselig rovdyr, mange av deres kvinner – ulvetisperne – er enda verre enn hunntigre. Er det ikke galskap å la være å skyte de beistene som plager oss." (Ilmari Kianto i avisen Keski-Suomalainen 12 04 1918)

I Aftenpostens historiemagasin opplyses det om at 'i alt døde 40 000 mennesker i Finland i løpet av 1918 på grunn av krigen og følgene av den. Men sier historiker Henrik Meinander, dette er offisielle tall, og antall dødsofre kan ha vært betyde-

Fangede rødegardister i Helsinki våren 1918. Foto fra Folkets Arkiv

lig høyere. Svekkede krigsfanger som ble løslatt utover året, døde uten at det ble registrert som følge av krigen. Selve krigen var mindre omfattende en man kunne få inntrykk av. Antall falne i kamp var rundt 3200 hvite og 3500 røde, men tallene er usikre, fordi mange bare forsvant. 600 russiske soldater som kjempet på den røde siden, mistet livet. Rundt 300 tyske soldater på den hvite siden falt i kampene.

En misforståelse som stadig dukker opp i forbindelse med framstillinger om borgerkrigen; er at den dreide seg om Finlands sjølstendighet i forhold til Russland. Borgerkrigens samtidighet med Finlands sjølstendighet som nasjon betyr ikke at borgerkrigen var en del av det finske folkets kamp for nasjonal sjølstendighet. Sjølstendigheten var det ikke uenighet om mellom de røde, arbeiderklassen og de hvite, borgerskapet. Uenigheten dreide seg om Finlands klassemessige sosiale grunnlag som sjølstendig nasjon.

Utdrag fra Arbeidernes leksikon:

Den finske revolusjon som 27. jan. 1918 førte til arbeiderklassens overtagelse av makten i det sydlige F. stod på samme måte som begivenhetene i 1905 i den nøieste sammenheng med utviklingen i Russland. Sosialdemokratene som ved valgene fra 1907 stadig hadde fått større tilslutning fra befolkningen inntil de i 1916 med 103 representanter fikk flertall i landdagen, møtte samtidig en stigende politisk reaksjon som nådde sitt hødepunkt ved militærdiktaturet under krigen. Arbeiderklassen måtte derfor i høiere grad enn i de fleste land med almindelig stemmerett innstille seg på utenomparlamentariske kampmidler og ved generalstreiken 1905 hadde de finske arbeidere oplevet den makt klassen representerer når den settes samlet og kraftig inn. Da budskapet om marsrevolusjonen (i Russland 1917) kom til F. gjorde soldatene ved de russiske garnisoner og matrosene på den russiske østersjøflåte som var stasjonert i F. mytteri. Det militære grunnlaget for det russiske herredømme var dermed borte og den revolusjonære stemning

grep også de finske arbeidere. Det kom til store demonstrasjoner, spontane streiker og storm på matlagre. Landdagen trådte sammen 20. mars og det blev dannet en samlingsregjering av 6 sosialdemokrater og 6 borgerlige under ledelse av landsorganisasjonens tidligere formann, sosialdemokraten Tokoi. Regjeringen som var dannet under protest fra den radikale fløi i paritet blev meget svak og bare gjennom masseaksjoner var arbeiderklassen i stand til å sette gjennom sine krav. Landsorganisasjonen besluttet i april at 8-timersdagen skulde gjennomføres og ved demonstrasjoner av arbeidere og russiske revolusjonære soldater blev Helsingfors kommunestyre tvunget til å gå med på kravet. Utover landet gjennomførtes av arbeiderne utskifting av kommunestyrenes medlemmer i forhold til de sosialistiske stemmer ved landdagsvalget og under inntrykket av massenes kampstemning fikk det sosialistiske flertall i landdagen vedtatt flere radikale reformer: 8-timersdag, kommunalt selvstyre på grunnlag av almindelig stemmerett og strenge rasjonerings-

bestemmelser. Under behandlingen var det kjempedemonstrasjoner i Helsingfors og landdagshuset var fylt med arbeidere og revolusjonære soldater som med begeistring hilset landdagens beslutninger. Under de tilspissede kamper i Petrograd i juli vedtok sosialdemokratene den såkalte "maktlov" som la den øverste myndighet i F. i landdagens hånd. De borgerlige partier stemte mot beslutningen. Den revolusjonære stemning i landet, samarbeidet mellom de russiske soldater og de finske arbeidere og den sosialistiske landdags radikale beslutninger truet med å føre makten i F. over til en ny samfunnsklasse og tillintetgjøre det sosiale og politiske grunnlaget for det gamle samfund. Borgerskapet vilde ikke ta del i ansvaret for å legge den øverste statsmakt i den sosialistiske landdags hånd. Kerinskis regjering fikk herved det moralske grunnlag til å gripe inn. Den nektet å godkjenne maktloven og etter at arbeiderne i Petrograd var slått ned, blev landdagen oppløst den 18. juli mot protest fra sosialistene som nu trakk seg ut av regjeringen. Ved de nye valg som blev foretatt i okt. gikk sosialdemokratene frem fra 376 000

stemmer til 445 000 stemmer, men på grunn av sterk økning i den borgerlige valgdeltagelse og borgerlige listeforbund fikk de bare 92 representanter. Utover sommeren og høsten fortsatte den store streikebeve-

gelse, og den borgerlige presse var i lange tider forhindret fra å komme ut på grunn av typografenes streik. Streikene på landsbygden fikk et hittil ukjent omfang. Tilstømningen til arbeiderorganisasjonene øket kolossalt. Ved marsrevolusjonens utbrudd hadde landsorganisasjonen 42 000 medlemmer og ved årets utgang 161 000. Den nye landdag trådte sammen 1. nov. og de borgerlige optok for-

handling med Kerinski, som blev avbrutt ved bolsjevikenes makterobring 7. nov. På denne tid begynte den finske fagkongress som i felleskap med partiet nedsatte et revolusjonært centralråd. Dette proklamerte 13. nov generalstreik med krav om stadfestelse av 8-timersdagen og kommunaloven og en sosialistisk regjering. Det viste seg imidlertid at partiets ledelse handlet planløst. Arbeiderklassens stemning krevet utløsning og handling og partiets venstre fløi vilde gå til kamp om makten. Høire fløi som omfattet flertallet av landdagsgruppen vilde danne koalisjonsregjering med de borgerlige. 16. nov. utstedte det revolusjonære centralråd med støtte av venstre fløi av landdagsgruppen parole om maktovertagelse. Men for å forhindre sprengning av partiet, blev parolen trukket tilbake efter forslag fra partiets centrum som hadde flertallet i partistyret. Efter at landdagen hadde gått med på en del av arbeidernes krav blev generalstreiken hevet 20. nov. 25./27. nov. hadde partiet landsmøte og også her blev som retningslinjer vedtatt et kompromissforslag som skulde forhindre sprengning. Centrumsfrak-

sjonens standpunkt var et skjebnesvangert feilgrep. I nov. var borgerkapets motstandskraft svak, det fantes hverken politi eller militærmakt til dets disposisjon. De hvite gardes, skyddskåren, var ennu fåtallige og

dårlig bevæpnet, tyskerne som kom til å gripe avgjørende inn i den kommende borgerkrig var ennu bundet på Østfronten. De revolusjonære russiske soldater i Østerbotten som senere blev avvæpnet av skyddskåren kunde på dette tidspunkt ha stillet sine våpen til de rødes disposisjon istedenfor å overlate dem til de hvite. Arbeiderklassen på den annen side var fylt av kamplyst og andgrepsånd.

Røde finske sykepleiere i 1918.
Foto fra Folkets arkiv

Storstreiken hadde ikke ført til noe varig resultat, men hadde vært imponerende nok til å skremme borgerskapet til å foreberede seg til den kamp som måtte komme. Skyddskårbevegelsen skjøt fart, særlig i Østerbotten og de finske jeger begynte å vende tilbake fra Tyskland. Borgerskapet optok forhandlinger med den tyske generalstab og fikk allerede høsten 2017 store forsendelser av våpen og ammunisjon. 12.jan. 1918 gav landdagens borgerlige flertall regjeringen fullmakt til å organisere nye ordensvern over hele landet og 16. jan. blev tsargeneralen Mannerheim hemmelig utnevnt til sjef for de hvite gardes og sendt til Østerbotten. Ordensvernet som var opprettet for å brukes mot de røde gardes blev det avgjørende signal til borgerkrig. 15. jan. utsendte det sosialdemokratiske parti opfordring om forberedelse til kamp om makten og efter blodige sammenstøt i Viborg besluttet sosialistene 27. jan. å gå til overtagelse av makten. Regjeringsbygningene og andre viktige punkter i Helsingfors blev besatt og en sosialistisk regjering, F.s folkekommissariat, blev opprettet med Manner som sjef. Allerede flere måneder tidligere hadde en del av den borgerlige regjering med-

lemmer flyttet til Vasa som blev de hvites hovedsete. Samtidig som arbeidernes maktovertagelse fant sted i Syd-F. begynte de hvite sine militære operasjoner med utgangspunkt i Vasa. De russiske soldater blev nesten uten motstand avvæpnet og i slutten av jan. og begynnelsen av febr. blev de byer hvor arbeiderne hadde tatt makten, Uleborg, Torneå m. fl. inntatt av de hvite etter til dels hårde kamper. Uten at det kom til alvorlige sammenstøt falt St. Michel og Kuopio i det indre i de hvites hender. Den røde regjering fikk herredømmet over det sydlige F. Hele samfunnsmakten var i arbeiderklassens hender, borgerskapets statsapparat var brutt sammen, dets presse og organisasjoner var satt ut av funksjon. Alle viktige samfunnsfunksjoner blev utøvet av arbeiderklassen. Det blev imidlertid ikke etter russisk mønster dannet arbeiderråd, sovjetter, som kunde samle hele den arbeidende befolkning til aktiv politisk virksomhet. Det blev heller ikke opprettet noe spesielt organ til undertykkelse av den kontrarevolusjonære virksomhet som i lang tid fikk utvikle seg fritt i de rødes område. På det økonomiske området blev den røde regjering tvunget til en stadig hurtigere sosialisering av produksjonsmidlene på grunn av eiernes og ledernes sabotasje eller flukt til de hvites områder, samtidig som borgerkrigen la beslag på alle arbeiderklassens disponible krefter. I den røde armé som i sin høide omfattet henved 100 000 mann, deltok flertallet av industriarbeiderne og store mengder landarbeider og småbrukere. Arméen var helt uøvet og hadde nesten ikke utdannet befal, mens den derimot var noenlunde tilstrekkelig forsynt med våpen og ammunisjon. Den hvite armé bestod vesentlig av reaksjonære bønder, særlig fra Østerbotten og overklassefolk fra det sydlige som var sloppet gjennom de røde linjer. 18. feb. besluttet den hvite regjering å innføre almindelig verneplikt. De røde behersket den rikeste del av landet, og de viktigste jernbaner og trafikk-knutepunkter

og hele det administrative apparat i Helsingfors og deres stilling synes sterkt og urokkelig. Men da Mannerheim fikk offiserer, våpen og penger fra Tyskland og Sverige og 2000 militært utdannede bevæpnede jegere vendte tilbake fra Tyskland blev styrkeforholdet forrykket og etter et par store fremstøt begynte de rødes front å vakle. Etter svære ukelange kamper med flere tusen falne måtte de røde 5. april opgi sin sterkeste borg Tammer-

Da Mannerheim fikk offiserer, våpen og penger fra Tyskland og Sverige og 2000 militært utdannede bevæpnede jegere vendte tilbake fra Tyskland blev styrkeforholdet forrykket og etter et par store fremstøt begynte de rødes front å vakle

fors. Hus for hus blev erobret av de hvite og 10 000 røde blev tatt til fange. Da så 12 000 tyske soldater 3. april landet i sydvest, var det klart at borgerkrigen måte før til et katastrofalt nederlag. 12./13. april inntok tyskerne Helsingfors og den røde regjering flyttet til Viborg. 13. april inntok de hvite Åbo. Etter blodige kamper blev Tavastehus inntatt av tyskerne 26. april og Viborg av den hvite armé 28./29. april. Jernbaneforbindelsen med Russland blev her avbrutt og svære myrderier på flyktninger fant sted. En del ledere og noen tusen rødgardister trengte gjennom de hvites linjer og flyktet til Russland. Ved Viborg tok de hvite 15 000 fanger. Resten av den røde armé var nu sammen med titusener av flyktninger klemmt inn mellom tyskerne og Mannerheim ved den lille by Lahtis nord for Helsingfors. Etter forgjeves forsøk på å bryte gjennom østover, måtte de overgi seg 30. april. 9000 rødgardister og 30-36 000 flyktninger blev tatt til fange. Landet var nu fullstendig i hendene på det tyske militær. Mannerheim trakk seg tilbake fra hærens ledelse som nu gikk over til den tyske generalstab. Etterat "frihetskrigen" var vunnet av det finske borgerskap

ved hjelp av tsarens general Mannerheim og de keiserlige tyske soldater, begynte de hvite redsler for alvor. Ved borgerkrigens slutt var 90 000 mennesker i fangeleirene. 3 pct. av landet befolkning (1918 hadde F. etter den offisielle statistikk 82 000 industriarbeidere). Under og etter borgerkrigen blev 16 000 mann henrettet, 15 000 døde i fangeleirene av sykdom og sult. Etter borgerlige overslag blev de av de røde under borgerkrigen fore-

tatt 1000 henrettelser. I de største fangeleire var det 8-9000 mann, i en fangeleier med over 1000 kvinner var 86 pct mellom 15 og 20 år. Ennu flere måneder efter de hvites seier var det efter den hvite krigsministers opplysning i landdagen 73 000 mennesker i fangeleirene. Av den borgerlige halvdel av landdagen blev det nedsatt 140 domstoler for forbrytelser mot staten og disse avsa i løpet av 4 måneder 75 200 dommer. I juli vedtok landdagen å sende arbeidere på tvangsarbeide til Tyskland, men denne plan bortfalt på grunn av den tyske revolusjon. Des. 1918 fikk fanger med straff under 6 års tukthus amnesti, en forholdsregel som var nødvendig for å frigjøre arbeidskraften. Efter riksdagsvalgene 1919 blev det gitt amnesti for ennu 3000 mann og 40 000 fikk tilbake sine politiske rettigheter, men fremdeles var det flere tusen mann i fengslene. Av landdagens sosialistiske medlemmer var halvparten flyktet til utlandet, en del var falt i borgerkrigen, en blev dømt til døden og flere til over 7 års tukthus, bare 2 mann møtte i den landdag som trådte sammen efter borgerkrigen..

Intervju med ukrainske kommunister

Av Aslak Storaker

Dette intervjuet ble gjort under Verdensungdomsfestivalen i Sotsji, Russland oktober 2017. Intervjuet er forkortet. Oversatt av Sergej Sigurjonsson og Knut Erik Aagaard.

Storaker: Kamerater, kan dere begynne med å fortelle deres navn og posisjoner i det ukrainske kommunistpartiet?

Chubakha: Jeg heter Denis Chubakha og jeg er leder av det kommunistiske ungdomsforbundet i Donetsk-distriktet.

Melnyk: Mitt navn er Dmitrij Melnyk og jeg er førstesekretær for ungdomstestenes distriktskomite i Khmel-nitskij-distriktet. Jeg har også et partiverv som sekretær for det ukrainske kommunistiskpartiets distriktskomite i Khmel-nitskij

Storaker: Kan dere kort fortelle hvordan situasjonen er i Ukraina i dag generelt, og spesifikt om situasjonen for deres parti?

Melnyk: Vår situasjon er i det hele tatt vanskelig nå, både politisk og økonomisk. Etter statskuppet kom det et klart fascistisk regime til makten, som styrker sin stilling fra dag til dag.

Når det gjelder partiet, gjorde regimet alt for å hindre oss i å komme inn i parlamentet etter valget i 2014. Det klarte de.

Mange av våre aktivister ble drept av fascistiske leietropper, la oss kalle dem det.

le dem det.

Mange reiste fra landet, noen for alltid, og mange er rett og slett redde for å uttrykke sin tilhørighet til partiet.

Og som ethvert fascistisk regime utrensker de kommunister, som en organisert kraft i stand til å trosse regimet.

I 2015 ble det vedtatt en lov om såkalt ”dekommunisering”, som er virksom nå. Alle våre symboler er forbudte. En avgjørelse fra første instans av forvaltningsdomstolen har avsagt en grunnlovsstridig dom om forbud av det kommunistiske partiet. Vi har levert en anke, og den behandles nå av retten.

For noen måneder siden besluttet retten å stoppe behandlingen av ankesaken vår, for det foreligger nå en henvendelse fra en gruppe parlamentarikere til konstitusjonsdomstolen om at vedtak om dekkommunisering ikke er i strid med den ukrainske grunnloven.

Og så lenge det etter loven ennå ikke offisielt foreligger en rettskraftig dom, er vi ennå i virksomhet, men i realiteten er vi forbudt. Og enhver mulighet for lovlig aktivitet er blokkert.

Dette regimet har

Dette regimet har som sine ideologiske forbilder de ukrainske fascistene som samarbeidet med Hitler under andre verdenskrig.

som sine ideologiske forbilder de ukrainske fascistene som samarbeidet med Hitler under andre verdenskrig. Nå er det dekkommunisering, de endrer navn på byene våre, gatene våre, slik medløperne gjorde under andre verdenskrig.

dre verdenskrig.

Det drives hele tiden antikomunistisk propaganda i landet, tett sammenvevd med propaganda mot Russland.

Det ukrainske regimet er en marionett for USA. Den eneste virkelige lederen for dette regimet er USAs ambassadør, som i realiteten er overordnet presidenten, regjeringen og parlamentet.

Myndighetene i USA bruker det ukrainske territoriet som en slagmark i kampen mot Russland, og det ukrainske regimet som et instrument i kampen mot Russland.

Vår historie blir fordreid. Det spres blank løgn om kommunistene og Russland. Alle samfunnsfelter som forener oss som tidligere sovjetrepublikker, som slaviske republikker – dvs. Russland, Hvite-Russland og Ukraina – blir angrepet og utsatt for propaganda innrettet på splittelse og oppdeling. Dette dreier seg om våre folks historisk-etniske herkomst – de sier at russere er asiater; ikke slaver, men finsk-ugriske stammer.

Dmytro Melnyk og Denis Cubakha fra Ukrainas Kommunistiske Ungdomsforbund

Det er blitt flere arbeidsløse, millioner av landsmenn arbeider i Russland, millioner arbeider i Europa, for i landet er det ikke arbeid å få

Dette gjelder den politiske sfæren, de to landenes politiske system, det gjelder familieband, til og med religion.

Og i utlandet, når regimets ledere kommer på besøk, så forteller de at Ukraina innførte demokrati etter seieren på Euro-Maidan, at de gjennomfører reformer på alle områder. I virkeligheten forverrer landets økonomiske situasjon seg, det er blitt flere arbeidsløse, millioner av landsmenn arbeider i Russland, millioner arbeider i Europa, for i landet er det ikke arbeid å få.

Regimet utløste krig, en borgerkrig mot Donbass, og brukte de væpnede styrker, hvilket er grunnlovsstridig. Og påskuddet er Russlands påståtte

aggresjon, enda uttalelser fra ukrainske militære selv, etter deres egne utsagn, av og til innbærer fakta som motsier dette.

I Ukraina selv reduseres borgernes mulighet til å forsvare sine rettigheter, arbeidslovgivningen angripes, arbeidernes rettigheter blir altså svekket. Det er nedskjæringer i retten til medisinsk behandling som folk har råd til. Utdanningssystemet forfaller.

Det som ennå gjensto og ikke ble fjernet [av rettigheter] ved omveltningen i 1991 og Sovjetunionens sammenbrudd, praktisk talt alt det ødelegges nå med ett slag. Og ikke bare det, det gjennomføres en justisreform som direkte legger en pengeavgift på borgernes rett til å benytte seg av uavhengig rettssikkerhet.

Mange ukrainere er misfornøyde, men de påvirkes av regimets propaganda, og ikke bare det, men folk protesterer ikke i gatene. For etter seieren på Maidan blokkeres enhver mulig protest av fascistiske bander og aktivister. De mobiliserer øyeblikkelig for å avbryte demonstrasjoner, de slår, banker opp og til og med dreper demonstranter.

Og i parlamentet stemmes det for

alle lover som dikteres av Det Internasjonale Pengefondet. Stemmene i parlamentet oppnås ved kjøp og bestikkelser.

Livet til vanlige folk er blitt mye vanskeligere, for avgiftene på kommunale tjenester har steget, prisene har steget, og lønnen er mer enn halvert målt i dollar- eller euro-ekvivalenter.

Representantene for dette regimet er åpenlyst forbrytere, røvere og mordere.

De holder seg ved makten med skremsler og begrunner alt de gjør med krigen i Donbass og russisk aggresjon.

Regimet utvikler ikke økonomien. Økonomien er i nedgang. Regimet lever på vestlige tilskudd. Men tilskuddene [til landet] fra internasjonale institusjoner som Det Internasjonale Pengefondet og Verdensbanken blir for en stor del stjålet [og fordelt mellom private aktører].

Dette regimet er rett og slett en utsuget og kan føre til en fullstendig utsløttelse av Ukraina som stat og land.

Dette er kortversjonen.

Storaker: Hva med situasjonen i Donbass?

Chubakha: Hendelsene som fant sted i Kiev i begynnelsen av 2014, - statskuppet - utgjorde et endelig vendepunkt.

Folk i Donbass er sterke og modige, men det var både tungt og trist å se på det som skjedde i Vest-Ukraina. De så hvordan landet deres blir ødelagt. Derfor reiste folket seg til oppstand.

Det viktigste argumentet for oppstanden var at folk følte at de allerede hadde mistet ett fedreland – Sovjetunionen – og ikke ville miste det nåværende fedrelandet, nemlig Ukraina.

Samlingspunktene for denne motstanden ble Lenin-monumentene, som folk samlet om for å forsvare. Selv de som ikke vet noe om Lenin samlet seg, for de forsto at hvis nasjonalistene nå river minnesmerkene over Lenin, så vil de gå lengre etterpå, til minnesmerkene over frigjørings-soldatene fra Den Store Fedrelandskrig [2. Verdenskrig], og deretter ville vi bli påtvunget en annen ideologi, som ikke er akseptabel for befolkningen i Donbass.

Donbass og nasjonalisme, det er uforenlige størrelser, om ikke annet så av den enkle grunn at Donbass

består av mange ulike nasjonaliteter. Både rike og fattige sluttet seg til opprøret, uavhengig av yrke - forretningsmenn og vanlige arbeidere, bussjåfører og butikkekspeditorer.

Minst en tredjedel av den lokale befolkningen sluttet seg til den væpnede oppstanden.

For å sette tallene i relieff: Donbass, altså distriktene Lugansk og Donetsk, hadde ikke mindre enn 8 millioner innbyggere.

Selv i dag, etter at regjeringen i Kiev tok tilbake en del av territoriet, så fortsetter de aller fleste der å støtte motstanden, støtte Donetsk, selv om de ikke lengre sier det åpent, på grunn av massiv undertrykkelse. De bruker til og med et slikt uttrykk som "privatseparatisme".

I forbindelse med disse hendelsene i Donbass, et angrep fra nasjonalister og fascister, så tok folk til våpen, i første rekke ungdommen, men også de eldre, de over 50 år. Spontant bygget man barrikader i alle byene, veisperinger, spenningen økte fra dag til dag. Etter at det oppsto kamper om kringkastingsmastene, altså om radio- og TV-informasjonen, og senere slaget om flyplassen i Donetsk, ble folk enda sintere. Folk var rede til å flykte hvor som helst, bare for å slippe å bo i Ukraina.

Da motstanden begynte, var det ennå ikke snakk om noen separatisme, et ord som ble dyttet på oss av propagandaen fra Kiev.

Under demonstrasjonene i Donbass brukte folk flaggene til Ukraina, Russland, Sovjetunionen, Hviterussland, Svartehavsflåten osv. Det var altså ikke noen enhetlig, helhetlig [plan om løsrivelse]..

Men da regimet i Kiev begynte å drepe folk i Donbass, så begynte befolkningen der åpent å hate ukrainske symboler, ukrainsk språk og i det hele tatt alt som har med Ukraina å gjøre.

Dessverre var befolkningen ikke særlig godt skodd når det gjelder politikk, og forsto ikke alle de prosessene som pågikk. Mange mente at hvis de nå bare holdt en folkeavstemning, brøt med Ukraina og forente seg med Russland, så ville de være reddet.

Bare få forsto at å slutte seg til Russland sånn med en gang ikke er mulig, og at krigen i de selvproklamerte republikkene kan komme til å vare i 5, 10 og kanskje 15 år.

Mange trodde at denne krigen vil være over på to-tre måneder.

Dessverre er det nå svært mange døde blant dem som gikk ut for å kjempe.

Mange ble arrestert og sitter som krigsfanger. Deres skjebne er ukjent, mange bare forsvant.

Angrepene fra [de private] bataljonene og hæren ble ledsaget av uttallige tilfelle av plyndring og ran.

Folk ble drept. Deres personlige eiendeler, penger, biler, hvitevarer og slikt, ble stjålet, det var en fullstendig utplyndring.

I begynnelsen var det faktisk slik at soldatene i hæren åpent sendte stjålne varer hjem med en egen kurértje-

Ukrainske kommunistiske parti i demonstrasjon foto Alexey Furman / Sputnik

neste.

De væpnede styrkene som kommer til Donbass er allerede flasket opp på propaganda, og de er redde for den lokale befolkningen.

De ukrainske soldatene som har tjeneste i Donbass, de er vettskremte. Ut fra propagandaen tror de at enhver lokal innvåner er klar til å kjøre en kniv i ryggen på dem. Det kan være helt absurd. Det hender man kan møte en full soldat på gata natterstid i bare underbuksene med en granat i hver hånd.

Når du så spør ham hva i all verden han egentlig driver med, så svarer han: "Jeg er livredd".

I den første tiden var det også mange episoder med fulle ukrainske soldater som begynte å skyte på restauranter og kaféer.

Det oppsto en eksplosiv episode i 2015, da fulle ukrainske soldater kjørte over en 8 års jente med en stridsvogn.

Dét ble begynnelsen på et opprør i byen [min]. I løpet av få timer samlet det seg en enorm folkemengde, de begynte å banke opp soldater, stjele militært utstyr. Alt dette førte til en storm på kasernen, med brenning av det militære utstyret der.

Politiet og soldatene fikk ordre om å skyte for å drepe.

Da forsto Kiev at Donbass er en eksplosiv region. Det er nok å tenne én fyrstikk, og alt går i luften.

Til da hadde de trodd at dette er små, upolitiske småbyer.

Rundt 100 mennesker forsvant som et resultat av hendelsene i denne byen.

Hvordan det gikk med dem, er det ingen som vet. Jeg var blant dem som ble kidnappet.

Som grunnlag brukte man at min reise var en av de første, og mitt materiale fløy halve verden rundt.

De lokale nasjonalistene utpekte meg også som en av dem som hadde organisert hele denne oppstanden.

Om morgenen, da jeg gikk til jobben, fikk jeg en plastpose tredd ned over hode og ble lagt i jern, de kastet meg inn i en bil. Jeg forsto da hvor de ville bringe meg, til byen Kramatorsk, men jeg klarte ikke lenger å orientere meg.

Alle kidnapperne var bevæpnede soldater i uniform og med masker.

Til å begynne med beskyldte de meg for å ha oppvigleri, for å være kommunist, de spurte meg om hvilke massemedier jeg hadde gitt informasjon til, særlig russiske, men også internasjonalt.

De beskyldte meg også for separatisme, for terrorisme, og for samarbeid med Donetsk.

De tok fra meg datamaskin, kamera og to mobiltelefoner.

Først kastet de meg i en fuktig kjeller med tape rundt armene og for øynene. De holdt meg der i noen timer. Så overførte de meg til en forfallen fellesleilighet, i øverste etasje.

De forlangte at jeg skulle gi dem administratortilgang til bloggene og sidene mine på sosiale medier.

De undersøkte absolutt alt, samtaleloggen min, meldinger, alt jeg hadde gjort på sosiale medier. De fortsatte hele tiden å beskyldte meg, det kom stadig nye folk og forhørte meg, og for hver gang vokste listen med beskyldninger.

De ville også vite hvem som hadde tilgang til nettsidene mine, til mine IT-ressurser, for jeg la merke til at på nettsidene mine forelå det allerede

opplysninger om at jeg var bortført og forsvunnet.

Mens jeg så på, fjernet de denne informasjonen, men den dukket opp igjen umiddelbart

De nektet kategorisk å informere min forlovede, som var gravid i åttende måned.

Men da det etter tre dager ble kjent i byen og i verden utenfor, at jeg, som journalist og kommunist, var bortført, så ble de nødt til å slippe meg fri.

På det tidspunktet var det allerede iverksatt etterforskning etter paragrafen om overlagt drap. De ettersøkte meg altså som mordoffer og lik.

Mens de ennå forlangte tilgang til nettressursene mine, brukte de som hovedargument: "Du skal jo gifte deg, så for at du ikke skal få brukket armer og ben, så er det vel bedre at du samarbeider".

Til min overraskelse forhørte de meg veldig lite. Jeg regner med det var fordi de hadde fått tak i datamaskinen min, og hadde all den informasjon de trengte.

Da de brakte meg tilbake til byen, så forlangte de at erklæringen om min forsvinning skulle tilbakekalles fra politiet.

Men dette gjorde vi ikke. Sammen med partiadvokater fikk vi endret paragrafen til "Overlagt bortføring".

På de to årene som er gått siden dette skjedde, er jeg ikke en eneste gang blitt innkalt til politiet av etterforskerne.

Alle forstår utmerket godt at dette var den ukrainske sikkerhetstjenesten, og ingen har naturligvis tenkt å etterforske denne forbrytelsen.

Storaker: Hva er deres syn på situasjonen med Krim og Russlands rolle i Ukraina?

Chubakha: Når det gjelder Krims løsrivelse, eller annekasjonen, som de kaller den, kall det hva du vil, så er vi helt overbevist om at skylden først og fremst ligger på de nye makthaverne.

De gjorde alt for at Krim skulle løsrive seg, for at Donbass skulle løsrive seg.

Nasjonalistene erklærte allerede i 2011 at de skulle etablere et "uavhengig Ukraina" uten Krim og Donbass.

Vi mener i dag at de viktigste separatistene sitter i Kiev.

Poroshenko, Jatsenjuk, Turchinov, Timoshenko, de gjør alt for at Ukraina skal opphøre å eksistere som stat.

Alt som ennå eksisterer blir solgt ut, industrien selges ut, jorden også – de privatiserer den ukrainske "svartjorden".

Økonomisk har de avskåret oss fullstendig fra Russland. For vår produksjon har alltid vært innsiktet på det russiske markedet, det var dit vi sendte vår produksjon. Dessuten hemmes eller ødelegges alle våre slektskapsbånd i Russland

Hver familie i Donbass, i Øst-Ukraina, har slektninger i Russland, i Hviterussland eller i de tidligere sovjetre-

publikkene.

Hva som kommer til å skje videre vet vi ikke. Men det ukrainske kommunistpartiet har alltid stått for statens udelelighet, for sosiale rettigheter, for at mennesker skal leve verdige liv. Og den viktigste oppgaven for de ukrainske kommunistene er å beseire fascismen. Dette er en av våre viktigste oppgaver.

Politikerne bør nøye overveie og revurdere sine synspunkter. For om de ikke gjør det, kommer fascistene til å erobre Europa.

Hvis vi ikke klarer det, så blir det ikke fred verken i Russland, Ukraina eller Hviterussland, og ikke engang i Baltikum.

Det er vår viktigste oppgave. Dessuten tar vi ikke avstand fra folk som er havnet på den andre siden. Det vil si: Folket er ett. Vi har aldri delt eller splittet, og kommunistene har alltid vært "folkeforenere".

Hovedoppgaven akkurat nå er å få slutt på krigshandlingene, deretter må vi nødvendigvis innlede forhandlinger og løse problemene i fellesskap. Ingen ting kan oppnås ved hjelp av krig.

Dette er dessverre vår blodige vei mot en føderalstat.

Sånn er det. Det er alt.

Storaker: Hva kan vi i Vest-Europa gjøre for å hjelpe Ukraina?

Chubakha: Fortell sannheten og spre den over hele verden. Som vi har sett det i praksis: Bare oppmerksomhet fra hele verden redder oss. Som ved bortføringen, slik er det også i andre tilfeller: Jo mer dere forteller om dette, jo større oppmerksomhet vi får i verdenssamfunnet, desto vanskeligere blir det for dem å ødelegge landet.

Det ville også være fint om dere henvender dere til europeiske politikere slik at de kan revurdere forholdet til regimet i Kiev. Og revurdere forholdet til Russland og Hviterussland også.

Politikerne bør nøye overveie og revurdere sine synspunkter. For om de ikke gjør det, kommer fascistene til å erobre Europa.

Om noen ikke forstår dette, så se på historien, hvordan Hitler kom til makten, hvordan Europa ble smittet av denne pesten.

Så klart hevder vi dette, for alt dette har vi gjennomgått. Vi opplever dette nå, og vi vil ennå lenge lide under dette.

Verdenssambandet av demokratisk Ungdom på verdensfestivalen. FotoWFDY

Fiskerne i Gaza

av Jan P. Hammervold

Denne boka prøver å tette noen store hull i norske mediers dekning av hvordan folk i Gaza lever. Boka konsentrerer seg om forholdene for fiskerne i Gaza, som daglig terroriseres av israelske kanonbåter. De store og ressurssterke norske mediene med NRK i spissen gjengir den versjonen som Israels militære ledelse sender ut, og der er det helt taust om alle angrepene på fredelige fiskere utenfor Gazas strender.

Boka gir grunnlag for å forstå hvorfor norske Ship to Gaza er med i den internasjonale FreedomFlotillaCoalition, som utfordrer Israels ulovlige blokade av Gaza og setter et svært plagsomt internasjonalt søkelys på Israels rå overgrep mot de to millionene – flertallet barn – som holdes innesperret i Gaza. FFC viser folk i Gaza at de ikke er glemt, og den viser at jøder, muslimer, ateister og kristne fra hele verden kan samarbeide om ikke-voldelige aksjoner for en viktig, felles sak: Solidaritet med palestinerne i Gaza.

Boka koster kr. 250,- pluss porto.

Den kan bestilles hos www.marxisme.no/forlaget eller janphamm@online.no eller via bokhandel/nettbutikk. ISBN 978-82-8349-013-8

Rødt!
FORLAGET RØDT!

Som abonnent på CUBANYTT vet du mer!

for kr. 200,- pr. år
får du bladet i posten og
samtidig støtter du foreningens
solidaritetsarbeid

Cubaforeningen i Norge
www.cubaforeningen.no
teenger2@online.no

BEVEGELSEN FOR *sosialisme*

Bli med i Bevegelsen for Sosialisme, som forener medlemmer av alle venstresidens partier, og folk som ikke er med i noen av disse.

Vi arbeider for å bygge broer på tvers av kunstige politiske skillelinjer og for å sette demokratisk sosialisme på dagsordenen. Et av våre mål er å videreutvikle sosialistisk teori og praksis.

www.bevegelsen.no

Bevegelsen for Sosialisme

Pb. 131

5804 Bergen

kontakt@bevegelsen.no

Støtt vårt arbeid

Kontonummer: 0539 15 07653

SOSIALISTISK *framtid*

Om magasinet

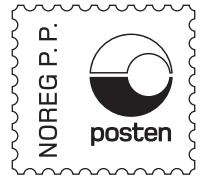
Sosialistisk framtid er et partipolitisk uavhengig magasin som arbeider for fred, vern av naturen, demokratiske rettigheter og sosial rettferdighet. Vi ønsker å bidra til sosialistisk nytenkning.

Veiledende retningslinjer for bidragsyttere

Debattinnlegg inntil 3.000 tegn, lengre innlegg vil kunne bli forkortet. Kronikk, maksimalt 6.000 tegn, inkl. mellomrom. Artikler, maksimalt 14.000 tegn inkl. mellomrom. Teoretiske artikler, maksimalt 24.000 tegn inkl. mellomrom. I spesielle tilfeller vil lengre artikler kunne publiseres.

Artikkelbidrag kan sendes til sosialistiskframtid@bevegelsen.no

RETURADRESSE
Sosialistisk fremtid
Boks 131
5804 BERGEN

HER KOMMER GUTTA I FRA GATA

NKU 1946
Melodi: Madeleine

*Her kommer gutta i fra gata
hele gjengen fra NKU*

*Av borgerskapet er vi frykta, og hata
dæm tåler ei å se så blodig kulør*

*Dæm ække vidre høy i hatta
når dæm hører våre skritt
det gir så dårlig søvn om natta
for vi er borgerskapets røde mareritt*

*Dæm tenker med seg sjæl, nå bli
jeg slått i hjæl
jeg syns at jeg henger i en løktepæl*

*For det er arbeiderungdommen
som kommer
ifra det røde proletariat
i kamp mot borgerskapets gamle
dommer
som sanksjonerer den gamle sak*

*Alltid parat og alltid fremst i striden
står klassekampens røde bataljon
og når så tiden kommer
skal vi lage REVOLUSJON,
REVOLUSJON, REVOLUSJON!*

